

บทที่ 3

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานตามกฎหมายว่าด้วย การคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศไทยและต่างประเทศ

การคุ้มครองพยานในคดีอาญา ทั้งกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ ต่างให้ความสำคัญ เพราะบุคคลดังกล่าวถือว่าเป็นผู้ที่ทำให้ผลของคดีมีทิศทางที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่เป็นประโยชน์ และเพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลผู้เป็นพยานถูกข่มขู่ หรือได้รับอันตรายจากการทำหน้าที่เป็นพยานนี้ จึงทำให้ในหลายประเทศต่างมีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองพยาน ดังนั้น เพื่อให้เห็นถึงบทบัญญัติของกฎหมายทั้งไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยาน ในบทที่ 3 นี้จึงได้มีการทบทวนกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

3.1 กฎหมายต่างประเทศ

3.1.1 United State Code ของสหรัฐอเมริกา

กฎหมายคุ้มครองพยานของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวถึงวิธีการในการคุ้มครองพยาน องค์กรที่ทำหน้าที่คุ้มครองพยาน การบริหารจัดการ ในการคุ้มครองพยาน ดังต่อไปนี้

1) วิธีการในการคุ้มครองพยาน

ประเทศสหรัฐอเมริกามีโครงการการให้ความคุ้มครองพยานบุคคล (Witness Security Program) ภายใต้บทบัญญัติที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตาม United State Code (USC) Title 18, Part II , Chapter 224 โดยบทบัญญัติดังกล่าวได้ให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม (Attorney-General) ในการพิจารณาให้ความคุ้มครองแก่พยาน หรือสมาชิกในครอบครัว หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับพยานที่ อาจได้รับอันตรายจากการที่พยานได้มาเบิกความเป็นพยาน ภายใต้เงื่อนไขการเข้าสู่โครงการ การคุ้มครองพยาน (Pre-admittance) ซึ่งในการพิจารณาว่าควรจะให้การคุ้มครองแก่บุคคลใดหรือไม่ กฎหมายบัญญัติให้คำนึงถึงประวัติอาชญากรรมของบุคคลนั้น ทางเลือกที่จะให้ความคุ้มครอง ความเป็นไปได้ที่จะได้มาซึ่งคำเบิกความของพยานที่คล้ายคลึงจากแหล่งอื่น ๆ ความสำคัญของ

คำเบิกความสภาพทางจิตใจของพยาน ตลอดจนปัจจัยอื่น ๆ ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเห็นว่าเหมาะสม

การเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานของประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายได้กำหนดประเภทของความผิดที่นำไปสู่การคุ้มครองไว้ในมาตรา 3521 (a), (1) คือ ต้องเป็นความผิดที่เกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม หรือความผิดร้ายแรงอื่น ๆ¹

2) มาตรการการคุ้มครองพยาน

สำหรับมาตรการในการคุ้มครองพยานของประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ตาม United State Code (USC) Title 18, Part II, Chapter 224 มาตรา 3521 (b), (1) ได้ให้อำนาจและหน้าที่แก่พนักงานอัยการของรัฐ ที่จะต้องจัดให้มีการคุ้มครองความปลอดภัยทางกายภาพของพยานและบุคคลในครอบครัว ที่อาจถูกทำร้ายหรือฆ่า (Physical Protection) และยังให้อำนาจที่จะดำเนินการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(1) จัดให้มีการออกเอกสารที่เป็นเครื่องยืนยันตัวบุคคล เช่น บัตรประจำตัวประชาชน บัตรอื่น ๆ ใบอนุญาตขับขี่รถยนต์ ทะเบียนบ้าน หนังสือเดินทางรวมตลอดถึงหลักฐานทุกชนิดที่จะทำ ให้พยานและครอบครัวกลายเป็นบุคคลใหม่ที่ไม่มีการรู้จักและสงสัยว่าเดิมเป็นใคร และไม่สามารถตรวจสอบได้จากหลักฐานเดิม

(2) จัดหาที่อยู่ให้เป็นการชั่วคราว (Temporary Housing) เพื่อความคุ้มครองพยานและบุคคลในครอบครัว

¹ United State Code (USC). Title 18, Part II, Chapter 224, § 3521. Witness relocation and protection

(a)

(1) The Attorney General may provide for the relocation and other protection of a witness or a potential witness for the Federal Government or for a State government in an official proceeding concerning an organized criminal activity or other serious offense, if the Attorney General determines that an offense involving a crime of violence directed at the witness with respect to that proceeding, an offense set forth in chapter 73 of this title directed at the witness, or a State offense that is similar in nature to either such offense, is likely to be committed. The Attorney General may also provide for the relocation and other protection of the immediate family of, or a person otherwise closely associated with, such witness or potential witness if the family or person may also be endangered on account of the participation of the witness in the judicial proceeding.

(3) จัดให้มีการขนย้ายเครื่องเรือนและเครื่องใช้ของพยานและครอบครัวจากที่อยู่เดิมไปยังที่อยู่ใหม่

(4) จัดเงินอุดหนุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตของพยานและครอบครัวตามความจำเป็น

(5) ให้ความช่วยเหลือพยานให้ได้มีงานทำเพื่อหาเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัวในสถานที่อยู่ใหม่

(6) จัดให้มีการช่วยเหลืออื่น ๆ ที่จำเป็นเพื่อเป็นการสนับสนุนให้พยาน และครอบครัวสามารถที่จะหาเลี้ยงชีพตนเองได้

(7) ห้ามเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ล่วงรู้ถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงตัวพยานเป็นบุคคลใหม่เปิดเผยถึงตัวบุคคล หรือชื่อเดิมของพยานและครอบครัว แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายได้ยกเว้นกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐมีสิทธิเปิดเผยถึงชื่อ และตัวคนดั้งเดิมของพยาน ถ้าต่อมาภายหลังพยานนั้นถูกสอบสวนหรือถูกจับข้อหาว่าได้กระทำความผิดอาญาร้ายแรง

นอกจากมาตรการการคุ้มครองพยานดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ประเทศสหรัฐอเมริกายังได้กำหนดความรับผิดชอบทางอาญาของการกระทำความผิดที่มีลักษณะเป็นการข่มขู่ การคุกคาม การรบกวน การทำร้ายร่างกาย รวมถึงการแก้แค้นกับพยานบุคคลภายหลังจากการให้การในชั้นพิจารณาคดีของศาล มาตรการทางอาญาในลักษณะการให้ความคุ้มครองพยานบุคคล

ในส่วนของความปลอดภัยและสวัสดิภาพ ซึ่งจัดเป็นความผิดเกี่ยวกับการขัดขวางกระบวนการยุติธรรม (Obstruction of Justice) เช่น กรณี การข่มขู่ การคุกคาม การก่อกวน รวมทั้งการกำหนดความผิดแก่ผู้ได้ทำร้ายหรือทำให้บุคคลผู้มาเป็นพยานเสียชีวิตอันเนื่องมาจากสาเหตุการเป็นพยานให้รัฐ²

² United State Code (USC). Title 18, Part II , Chapter 224, § 3521. Witness relocation and protection

(b)

(1) In connection with the protection under this chapter of a witness, a potential witness, or an immediate family member or close associate of a witness or potential witness, the Attorney General shall take such action as the Attorney General determines to be necessary to protect the person involved from bodily injury and otherwise to assure the health, safety, and welfare of that person, including the psychological well-being and social adjustment of that person, for as long as, in the judgment of the Attorney General, the danger to that person exists. The Attorney General may, by regulation—

3) รูปแบบการคุ้มครองพยาน

การคุ้มครองพยานตามโครงการของประเทศสหรัฐอเมริกามี 2 ระดับ คือ

(1) การคุ้มครองในระบบระยะสั้น United States Marshal หรือ ตำรวจศาลของสหรัฐอเมริกา จะจ่ายเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการหาที่อยู่ การที่จะให้พยานมาช่วยเหลือในการดำเนินคดี เป็นต้น

(A) provide suitable documents to enable the person to establish a new identity or otherwise protect the person;

(B) provide housing for the person;

(C) provide for the transportation of household furniture and other personal property to a new residence of the person;

(D) provide to the person a payment to meet basic living expenses, in a sum established in accordance with regulations issued by the Attorney General, for such times as the Attorney General determines to be warranted;

(E) assist the person in obtaining employment;

(F) provide other services necessary to assist the person in becoming self-sustaining;

(G) disclose or refuse to disclose the identity or location of the person relocated or protected, or any other matter concerning the person or the program after weighing the danger such a disclosure would pose to the person, the detriment it would cause to the general effectiveness of the program, and the benefit it would afford to the public or to the person seeking the disclosure, except that the Attorney General shall, upon the request of State or local law enforcement officials or pursuant to a court order, without undue delay, disclose to such officials the identity, location, criminal records, and fingerprints relating to the person relocated or protected when the Attorney General knows or the request indicates that the person is under investigation for or has been arrested for or charged with an offense that is punishable by more than one year in prison or that is a crime of violence;

(H) protect the confidentiality of the identity and location of persons subject to registration requirements as convicted offenders under Federal or State law, including prescribing alternative procedures to those otherwise provided by Federal or State law for registration and tracking of such persons; and

(I) exempt procurement for services, materials, and supplies, and the renovation and construction of safe sites within existing buildings from other provisions of law as may be required to maintain the security of protective witnesses and the integrity of the Witness Security Program.

The Attorney General shall establish an accurate, efficient, and effective system of records concerning the criminal history of persons provided protection under this chapter in order to provide the information described in subparagraph (G).

แม้พื้นภาวะอันตรายแล้ว หากต่อไปภายหน้ามีเหตุอันสมควรเชื่อว่าจะมีภัยอันตรายใหม่เกิดขึ้นอีก ก็อาจขอเข้ามาอยู่ภายใต้โครงการดังกล่าวได้ใหม่ โดยในการคัดเลือกบุคคลเข้าสู่โครงการนั้น หน่วยงาน United States Marshal มีอำนาจในการพิจารณาได้ด้วยตนเอง

(2) การคุ้มครองในระบบระยะยาว United States Marshal จะดูแลพยานและครอบครัวของพยาน เปลี่ยนชื่อ ย้ายที่อยู่ไปเมืองอื่นหรือรัฐอื่นที่จะทำให้เขาปลอดภัย จะทำการจัดหาชื่อ เอกสารระบุตัวใหม่ อาชีพใหม่ เพื่อให้เขาเริ่มชีวิตใหม่ได้ โครงการนี้จะมีวามเข้มงวดมากและมีระบบตายตัว สิ่งที่สำคัญนำมาใช้ในมาตรการคุ้มครองพยานในระยะยาวอยู่ที่ความสมัครใจของพยานที่จะต้องทราบให้แน่ใจก่อน กล่าวคือใครหรือผู้ใดจำเป็นหรือไม่ที่จะได้รับการคุ้มครอง พิจารณาถึง บุตร ภริยา ผู้ใกล้ชิดกับพยานที่จะต้องได้รับการพิจารณา เช่น บุตร ภริยา ของพยาน จะต้องย้ายไปพร้อมด้วยหรือไม่ โดยจะต้องมีการประเมินโดย United States Marshal และอัยการร่วมกัน การย้ายฐานที่อยู่ต้องให้แน่ใจว่าพ้นจากการถูกคุกคามจริง ๆ เมื่อย้ายที่อยู่ไปแล้วอาจถูกคุกคามได้อีกหรือไม่ อาจมีการใช้เครื่องจับเท็จ แบบทดสอบบุคลิกอุปนิสัยใจคอของพยานก่อน ประกอบการพิจารณาด้วย หลังจากนั้นแล้วกระทรวงยุติธรรมจะทำการบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding) กับบุคคล แต่ละบันทึกความเข้าใจต้องมีข้อตกลงความรับผิดชอบของบุคคลและข้อตกลงต่าง ๆ รวมทั้งการกำหนดโทษบุคคลซึ่งนำข้อมูลเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานมาเปิดเผยโดยไม่ได้รับอนุญาตจะมีความผิดทั้งโทษจำคุกและปรับ รวมทั้งการศึกษาผลกระทบเกี่ยวกับกรณีที่รัฐใช้ระบบการคุ้มครองพยาน (witness protection program) ต่อกระบวนการยุติธรรม นอกจากนี้ต้องทำให้มั่นใจว่าผู้ที่เข้าร่วมอยู่ในโครงการไม่ทำไปเพื่อการแก้แค้นผู้อื่น เพื่อฆ่า หรือไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่องค์กร United States Marshal มีทั้งในระดับมลรัฐและสหพันธรัฐ (รัฐบาลกลาง) ทั้งหมดนี้ถือเป็นฝ่ายบริหารทั้งสิ้น ผู้ที่จะเข้ามาอยู่ในโครงการคุ้มครองพยานก็ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของฝ่ายบริหารและมีกฎเกณฑ์ที่ทำให้มั่นใจได้ว่าผู้นั้นมีความเหมาะสมที่จะเข้าโครงการ FBI และตำรวจจะทำงานร่วมกับพนักงานอัยการทุกขั้นตอนในการตัดสินใจในกระบวนการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนตั้งแต่การสืบสวน การฟ้องร้องคดี การเจรจาต่อรอง การประเมินภัยคุกคาม ฯลฯ

โครงการการคุ้มครองพยานของสหรัฐจะใช้มาตรการคุ้มครองระยะสั้นมากกว่าระยะยาว เพราะจะคุ้มครองจนกระทั่งศาลเสร็จสิ้นกระบวนการ โดยพิจารณาว่าการคุกคามยังมีอยู่หรือไม่

กล่าวคือ จะทำงานกระทั่งคดีจบ และในกรณีการคุ้มครองพยานข้ามประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีความพร้อมที่จะทำได้ ในประเทศที่อาณาเขตอยู่ในความปกครองของตน³

4) องค์กรที่มีหน้าที่ดำเนินการในการคุ้มครองพยาน

จากการศึกษาการคุ้มครองพยานภายใต้โครงการคุ้มครองพยาน พบว่าองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการคุ้มครองพยานบุคคลนั้น มีอยู่ด้วยกันหลายหน่วยงาน ซึ่งในแต่ละหน่วยงานดังกล่าว จะมีลักษณะการทำงานที่มีความเชื่อมโยงกัน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในการดำเนินการตามโครงการดังกล่าว โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

(1) กระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรมนั้น ถือเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจสูงสุดในการควบคุมดูแลและบริหารงานตามโครงการดังกล่าว โดยที่กระทรวงยุติธรรมมีหน้าที่ในการดำเนินการดังต่อไปนี้

(1.1) รวบรวมข้อมูล เมื่อพยานบุคคลหนึ่งบุคคลใดเข้าข่ายที่จะต้องทำการพิจารณาว่าควรจะให้การคุ้มครองแก่พยานคนนั้น ๆ หรือไม่นั้น กระทรวงยุติธรรมจะเป็นผู้รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น ๆ อาทิเช่น บุคคลดังกล่าวมีอาชีพอะไร มีครอบครัวหรือไม่ มีบุคคลผู้มีความสัมพันธ์

³ United State Code (USC). Title 18, Part II , Chapter 224, § 3521.

(c) Before providing protection to any person under this chapter, the Attorney General shall, to the extent practicable, obtain information relating to the suitability of the person for inclusion in the program, including the criminal history, if any, and a psychological evaluation of, the person. The Attorney General shall also make a written assessment in each case of the seriousness of the investigation or case in which the person's information or testimony has been or will be provided and the possible risk of danger to other persons and property in the community where the person is to be relocated and shall determine whether the need for that person's testimony outweighs the risk of danger to the public. In assessing whether a person should be provided protection under this chapter, the Attorney General shall consider the person's criminal record, alternatives to providing protection under this chapter, the possibility of securing similar testimony from other sources, the need for protecting the person, the relative importance of the person's testimony, results of psychological examinations, whether providing such protection will substantially infringe upon the relationship between a child who would be relocated in connection with such protection and that child's parent who would not be so relocated, and such other factors as the Attorney General considers appropriate. The Attorney General shall not provide protection to any person under this chapter if the risk of danger to the public, including the potential harm to innocent victims, outweighs the need for that person's testimony. This subsection shall not be construed to authorize the disclosure of the written assessment made pursuant to this subsection.

เกี่ยวข้องกับพยานเป็นใครบ้าง เป็นต้น จากนั้นก็จะดำเนินการตรวจสอบประวัติอาชญากรรม (ในกรณีที่ปรากฏว่าพยานคนดังกล่าวมีประวัติในการก่ออาชญากรรมมาก่อน) และเมื่อทำการตรวจสอบและรวบรวมข้อมูลดังกล่าวเสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็จะมีการนำข้อมูลดังกล่าวมาประเมินผล โดยในการประเมินผลดังกล่าว ผู้ประเมินผลจะนำความพร้อมของสถานะทางจิตใจของพยานมาพิจารณาร่วมด้วยว่าบุคคลนั้น ๆ มีความเหมาะสมที่จะสามารถเข้าร่วมโครงการคุ้มครองพยานได้หรือไม่

(1.2) อนุมัติรายงานของอัยการ ภายหลังจากที่กระทรวงยุติธรรมได้จัดทำข้อมูลและประเมินผลเบื้องต้นของพยานบุคคลนั้น ๆ แล้ว อัยการจะดำเนินการประเมินผลในส่วนของคดีความซึ่งพยานบุคคลดังกล่าวจะมีส่วนในการคลี่คลายคดีนั้น จากนั้นจะทำรายงานผู้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งในขั้นตอนดังกล่าวจะต้องมีการพิจารณาถึงความเสี่ยงแห่งอันตรายแก่สาธารณะซึ่งรวมถึงอันตรายแก่เหยื่ออาชญากรรม ซึ่งหากพิจารณาแล้วเห็นว่ามีความเสี่ยงมากกว่าสิ่งที่จะได้รับจากคำเบิกความของพยานบุคคลนั้นก็อาจสั่งให้ยกเลิกการคุ้มครองพยานคนดังกล่าวได้

(1.3) จัดทำบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding) เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมพิจารณาแล้ว เห็นว่าควรจัดให้มีการคุ้มครองพยานจะต้องมีการจัดทำบันทึกความเข้าใจ Memorandum of Understanding ขึ้นกับพยานบุคคลนั้น โดยในแต่ละบันทึกความเข้าใจจะต้องมีการตกลงความรับผิดชอบบุคคล และข้อตกลงอื่น ๆ เช่น ข้อตกลงที่กำหนดให้พยานบุคคลผู้ได้รับความคุ้มครองดังกล่าว จะต้องทำการเบิกความและให้ข้อมูลแก่เจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย หรือข้อตกลงที่ว่าตนจะไม่ก่ออาชญากรรมใด ๆ อีกทั้งจะปฏิบัติหน้าที่ตามข้อบังคับหรือคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือคำพิพากษาของศาล จะต้องให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานผู้ให้ความคุ้มครองและจะต้องรายงานกิจกรรมและที่อยู่ปัจจุบันให้แก่เจ้าหน้าที่ทราบตลอดเวลา เป็นต้น

ในการจัดทำบันทึกความเข้าใจดังกล่าว หากพยานผู้ได้รับความคุ้มครอง ได้กระทำการอันเป็นการละเมิดข้อตกลงอันเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่ได้กำหนดไว้ในบันทึกฉบับดังกล่าว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมอาจมีคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษร ยกเลิกการคุ้มครองบุคคลดังกล่าวได้ อย่างไรก็ตามหากมีการยกเลิกตามเหตุดังกล่าวจะต้องมีการชี้แจงเหตุผลแนบไว้พร้อมคำสั่งยกเลิกด้วย (S3521 (d), (f))

(1.4) พิจารณาอนุญาตให้มีการคุ้มครองผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับพยานนอกจากที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมจะมีอำนาจในการอนุมัติให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดสามารถเข้าโครงการคุ้มครองพยาน ได้แล้วนั้น ยังมีอำนาจในการกำหนดเงื่อนไขให้สมาชิกในครอบครัวหรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับพยานได้รับความคุ้มครองด้วยได้ในกรณีที่พิจารณาแล้วเห็นว่า บุคคลดังกล่าว

อาจจะได้รับอันตรายจากการที่พยานบุคคลนั้น ๆ ให้ความร่วมมือกับทางราชการในการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีบางอย่าง

(1.5) บริหารงานในหน่วย United States Marshal ในการดำเนินงานตามโครงการคุ้มครองพยานนั้น หน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่มากที่สุดหน่วยงานหนึ่ง คือ United States Marshal ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งของกระทรวงยุติธรรม ดังนั้น ในการบริหารงานกฎหมายจึงกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารร่วมกับกระทรวงการคลัง

(2) พนักงานอัยการ พนักงานอัยการ คือผู้ที่มีอำนาจในการดำเนินคดีความทั้งหลายในนามของรัฐบาล นอกจากนี้ยังมีบทบาทหน้าที่ในการป้องกันปราบปรามและอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน ดังนั้น ในการจัดให้มีการคุ้มครองพยาน พนักงานอัยการจึงเป็นบุคคลหนึ่งซึ่งมีบทบาทสำคัญในการดำเนินการดังกล่าว กล่าวคือ

(2.1) การทำรายงานการประเมินผล ในกรณีที่บุคคลหนึ่งจะเข้ามาเป็นพยานในคดีนั้น หากพยานดังกล่าวมีความเสี่ยงที่จะได้รับอันตรายจากการให้ปากคำหรือเข้าเบิกความพนักงานอัยการมีหน้าที่ที่จะต้องพิจารณาถึงวิธีการที่จะให้ความคุ้มครองพยานคนดังกล่าว หากพบว่าพยานบุคคลดังกล่าวจะต้องได้รับความคุ้มครองภายใต้โครงการคุ้มครองพยานแล้ว พนักงานอัยการก็จะต้องทำการพิจารณาถึงความเป็นไปได้ที่จะได้มาซึ่งคำเบิกความของพยานที่คล้ายคลึงจากแหล่งอื่น ๆ ความสำคัญของคำเบิกความของพยานผู้นั้นประกอบกับข้อมูลต่าง ๆ ได้ถูกจัดทำขึ้นโดยกระทรวงยุติธรรม ทั้งในด้านข้อมูลทั่วไป ประวัติ อาชญากรรมและผลการตรวจสอบสภาพจิตใจของบุคคลผู้นั้น ซึ่งเมื่อได้พิจารณาปัจจัยหลายอย่างประกอบกันแล้ว พนักงานอัยการมีหน้าที่สรุปความเห็นว่าจะสมควรที่จะให้บุคคลดังกล่าวอยู่ภายใต้โครงการคุ้มครองพยานหรือไม่ และส่งไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเพื่ออนุมัติ

(2.2) การจัดการให้ได้ว่าซึ่งพยาน ในการจัดการให้ได้ว่าซึ่งพยานนั้น หมายรวมถึงการระมัดระวังเรื่องของสวัสดิภาพทางร่างกายทั้งในระหว่างการพิจารณาคดีและภายหลังจากการพิจารณาคดี

(2.3) กระทำการตามที่กฎหมายกำหนด กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกา ภาค 2 (Part 2 Criminal Procedure) หมวดการคุ้มครองพยาน (Chapter 224-Protection of Witness) ให้อำนาจพนักงานอัยการเป็นผู้ออกระเบียบปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) ในคดีอุกฉกรรจ์ อัยการสูงสุดอาจจัดให้มีมาตรการอย่างเป็นทางการเพื่อย้ายที่อยู่ใหม่และจัดให้มีการคุ้มครองพยานสำคัญ (Potential Witness) ได้เมื่ออัยการสูงสุดเห็นว่าการความผิดนั้นเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับพยาน รวมทั้งการคุ้มครองสมาชิกในครอบครัวของพยานและบุคคลที่

เกี่ยวข้องกับใกล้ชิดกับพยาน ถ้าเห็นว่าครอบครัวของบุคคลนั้น ๆ อาจได้รับอันตรายอันเกิดจากการเข้าร่วมเป็นพยานในกระบวนการพิจารณาคดีของศาล

(2) อัยการสูงสุดจะให้คำแนะนำแนวทางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ได้ตามความเหมาะสม

(3) อัยการสูงสุดสามารถกระทำการใด ๆ ได้ตามความจำเป็นเพื่อให้ความคุ้มครองพยานและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพยานรอดพ้นจากภัยอันตรายต่าง ๆ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สุขภาพอนามัย ตลอดจนการปรับตัวเข้ากับสภาพของสังคมนั้น ๆ

(4) อัยการสูงสุดมีหน้าที่ออกระเบียบในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

ก. การดำเนินการเพื่อเปลี่ยนชื่อ สถานภาพ (Identity) ของบุคคลที่เข้ามาในโครงการ

ข. จัดหาที่พักอาศัยให้ใหม่

ค. ขนย้ายครอบครัวและทรัพย์สินเครื่องใช้ไปยังที่ใหม่

ง. จัดหางานให้ทำ (Obtaining Employment)

จ. บริการอื่นตามความจำเป็นเพื่อช่วยเหลือบุคคลนั้นให้สามารถพึ่งตนเองได้

ฉ. พิจารณาความเหมาะสมเกี่ยวกับการเปิดเผยชื่อ สถานภาพ และหลักแหล่งของบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองหรือเรื่องใด ๆ เกี่ยวกับบุคคลนั้น โดยคำนึงถึงผลได้ผลเสีย รวมทั้งภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นภายหลังด้วย

(2.4) ทดแทนความเสียหาย

เนื่องจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกากำหนดให้มีกองทุนเงินทดแทนสำหรับผู้เคราะห์ร้าย (Victims Compensation Fund) ซึ่งกำหนดให้พนักงานอัยการมีหน้าที่

- จ่ายเงินทดแทน ในกรณีที่พยานผู้ซึ่งได้รับความคุ้มครองตามโครงการถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บรุนแรง (Serious Injury)

- ทำรายงานการใช้จ่ายตามโครงการต่อสภา Congress ของสหรัฐอเมริกาภายในกำหนด 4 เดือน หลังจากสิ้นงบประมาณ

- กำหนดระเบียบการใช้จ่ายเงินทดแทน โดยจะจ่ายได้ไม่เกิน 50,000 เหรียญสหรัฐต่อราย

(3) หน่วยงานตำรวจศาลของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา (United States Marshal) เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่หลัก คือ ตามจับกุมผู้กระทำความผิด เช่นผู้หลบหนีการประกันตัว รักษาความปลอดภัยใน

บริเวณศาล เป็นต้น โดยในโครงการคุ้มครองพยานนั้น United States Marshal จะมีหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายร่วมกับอัยการ

โดยที่หน่วยงาน United States Marshal นั้น ได้มีการแบ่งความรับผิดชอบออกเป็นหน่วยงานย่อยอีก 3 ระดับ กล่าวคือ สำนักงานใหญ่ (Marshals Service Headquarters) สำนักงานภาค/สำนักงานเขต (Regional Offices) ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด 12 แห่ง และแบ่งแยกเป็นสาขาย่อยอีก 95 แห่ง และหน่วยงานกลาง (Metro Units)

หน่วยงานทั้งสามระดับดังกล่าว จะมีเจ้าหน้าที่ทำการตรวจสอบให้การคุ้มครองพยาน โดยเจ้าหน้าที่เหล่านั้นได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีเพื่อคอยให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่พยาน และยังทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำแก่เจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่น (Local Marshal) ในเรื่องเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานอีกด้วย ซึ่งการทำงานของหน่วยงาน United States Marshal นั้น มีรายละเอียดต่อไปนี้

(3.1) ประสานงานกับพนักงานอัยการ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้นว่า หน่วยงาน United States Marshal เป็นหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายร่วมกับพนักงานอัยการ ดังนั้นในการดำเนินการในเรื่องของการจัดให้ได้มาซึ่งพยานนั้น United States Marshal ก็มีหน้าที่ที่จะต้องประสานงานคอยช่วยเหลือและให้ความร่วมมือกับพนักงานอัยการในการดำเนินการดังกล่าวด้วย

(3.2) ทำการคุ้มครองพยาน หน่วยงาน United States Marshal จะทำหน้าที่คุ้มครองพยานทั้งการคุ้มครองในระบบระยะสั้นและการคุ้มครองในระบบระยะยาว

(3.3) คอยให้ความคุ้มครองในขณะที่อยู่ในกระบวนการพิจารณาคดีของศาล กรณีที่มีการชักค้ำพยานในศาลโดยทนายจำเลย เมื่อเสร็จสิ้นภารกิจในการเป็นพยานแล้ว หน่วยงาน United States Marshal จะทำการรีบพาตัวพยานดังกล่าวออกไปเพื่อไม่ให้อยู่ในภาวะที่ต้องทำหน้าที่ที่ไม่จำเป็นสำหรับตัวพยานเอง

นอกจากนี้ ในการเดินทางไปปรากฏตัวยังศาล หน่วยงานดังกล่าวก็มีหน้าที่ให้ความคุ้มครองในการเดินทางด้วย⁴

⁴ United State Code (USC). Title 18, Part II , Chapter 224, § 3521.

(e) If the Attorney General determines that harm to a person for whom protection may be provided under section 3521 of this title is imminent or that failure to provide immediate protection would otherwise seriously jeopardize an ongoing investigation, the Attorney General may provide temporary protection to such person under this chapter before making the written assessment and determination required by subsection (c) of this section or

5) การบริหารจัดการเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน

การบริหารจัดการเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน ถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งทำให้การบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองพยานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

(1) มาตรการคุ้มครองพยานในประเทศสหรัฐอเมริกา การคุ้มครองพยานบุคคลของประเทศสหรัฐอเมริกาแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ โครงการคุ้มครองพยานแบบเดิม และโครงการคุ้มครองพยานในปัจจุบัน

(1.1) โครงการคุ้มครองพยานแบบเดิม ได้กล่าวมาแล้วว่าประเทศสหรัฐอเมริกาได้ประสบกับปัญหาอาชญากรรมร้ายแรง และองค์กรอาชญากรรมในบรรดาระัฐต่าง ๆ ทั้งฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก ดังนั้นในช่วงปลายปีทศวรรษที่ 1960 กระทรวงยุติธรรมสหรัฐอเมริกาจึงมีความจำเป็นต้องให้ความคุ้มครองแก่บุคคลที่ยินดีมาเป็นพยาน ซึ่งเป็นการสร้างผลภัยต่อสมาชิกขององค์กรอาชญากรรม ดังนั้นกระทรวงยุติธรรมจึงได้จัดตั้งโครงการคุ้มครองพยานของรัฐบาลกลางขึ้น เพื่อเป็นเครื่องมือเสริมการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น กล่าวคือมีสมาชิกองค์กรอาชญากรรมนับหมื่นคนที่ถูกลงโทษอันเป็นผลเนื่องมาจากโครงการนี้ สำหรับวิธีการคุ้มครองพยานตามโครงการนี้แบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ

- การคุ้มครองพยาน โดยการเคลื่อนย้ายตัวพยานไปอยู่ในสถานที่ที่อาชญากรไม่สามารถพบเห็นได้

- การจัดให้พยานมีการเปลี่ยนชื่อ และนามสกุลใหม่โครงการดังกล่าวทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม ในฐานะเป็นพยานให้แก่พนักงานอัยการ และศาลมากขึ้น

entering into the memorandum of understanding required by subsection (d) of this section. In such a case the Attorney General shall make such assessment and determination and enter into such memorandum of understanding without undue delay after the protection is initiated.

(f) The Attorney General may terminate the protection provided under this chapter to any person who substantially breaches the memorandum of understanding entered into between the Attorney General and that person pursuant to subsection (d), or who provides false information concerning the memorandum of understanding or the circumstances pursuant to which the person was provided protection under this chapter, including information with respect to the nature and circumstances concerning child custody and visitation. Before terminating such protection, the Attorney General shall send notice to the person involved of the termination of the protection provided under this chapter and the reasons for the termination. The decision of the Attorney General to terminate such protection shall not be subject to judicial review.

(1.2) โครงการคุ้มครองพยานในปัจจุบันของประเทศสหรัฐอเมริกา

สืบเนื่องมาจากอิทธิพลขององค์การอาชญากรรมแบบเดิมได้ลดลงไป และในช่วงปลายทศวรรษที่ 1980 จนถึงต้นทศวรรษที่ 1990 กลุ่มอาชญากรที่มีลักษณะเป็นแก๊งค์ในท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น ทำให้เกิดการคุกคามพยานบุคคลที่แตกต่างกันออกไป คือ กลุ่มบุคคลเหล่านี้จะมาใคร่ตามที่เห็นว่าเป็นอันตรายต่ออิสรภาพของพวกเขา และรวมไปถึงอันตรายต่อการปฏิบัติงานของกลุ่มอาชญากรในสังคมด้วย ดังเช่นกรณีตัวอย่างในวอชิงตันดีซีใน ค.ศ. 1992 การข่มขู่พยานได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะคดีฆาตกรรมได้เพิ่มขึ้นกว่า 3 เท่า โดยเปรียบเทียบกับเมืองที่มีขนาดเท่ากัน ส่วนใหญ่ของจำนวนคดีฆาตกรรมที่เกิดขึ้นจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับพยาน ดังนั้น โครงการคุ้มครองพยานจึงเริ่มดำเนินการปรับปรุงให้มีโครงการคุ้มครองพยานระยะสั้นขึ้น (Short Term Protection Program) ในระหว่างเดือนตุลาคม 1991 ถึงเดือนกรกฎาคม 1994 มีพยานบุคคลเข้าร่วมจำนวน 79 คน และสมาชิกครอบครัวรวมทั้งบุคคลใกล้ชิดจำนวน 150 คน บุคคลเหล่านี้ได้รับการคุ้มครองโดยให้หลีกเลี่ยงพื้นที่นำอันตรายต่อพยาน แต่พยานไม่จำเป็นต้องใช้ชื่อและนามสกุลใหม่ รวมทั้งสามารถกลับเข้ามาดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนเดิม นอกจากนั้นบางกรณีพยานบุคคลอาจถูกย้ายไปเมืองอื่นที่อยู่นอกเขตนครหลวง แต่ก็ยังคงอยู่ในภูมิภาคเดียวกันของประเทศในเมื่อพยานบุคคลยังคงใช้ชื่อเดิมจึงสามารถหางานทำเองได้โดยกระทรวงยุติธรรมไม่ต้องช่วยเหลือ สำหรับระยะเวลาคุ้มครองตามโครงการอยู่ระหว่าง 6 ถึง 8 เดือน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับโครงการคุ้มครองพยานแบบดั้งเดิมแล้วจะเห็นได้ว่าโครงการแบบดั้งเดิมให้ความคุ้มครองตลอดเวลาเมื่อได้ให้การเป็นพยานแล้ว พยานก็จะได้รับเงินเพื่อเดินทางกลับวอชิงตันดีซี ถ้าต้องการแต่ส่วนมากได้รับการสนับสนุนให้อยู่ในที่ใหม่อีกต่อไป ย้อนหลังกลับไปในปี ค.ศ.1974 คณะกรรมการดำเนินงานคุ้มครองพยานได้เคยรวบรวมรายชื่อแผนงานเกี่ยวกับการช่วยเหลือเหยื่อและพยานของท้องถิ่นต่าง ๆ ใน 17 รัฐ จำนวนทั้งสิ้น 33 แผนงาน นำมาเป็นแนวทางในการศึกษาและทดลองเพื่อขยายผลไปสู่ท้องถิ่นอื่น ๆ ต่อไป

ย้อนกลับไปถึงระยะเริ่มต้นของการคุ้มครองพยาน มาตรการส่งพยานบุคคลเข้าไปไว้ในที่ปลอดภัย (Safe House) จะถูกนำมาใช้กันอย่างกว้างขวางซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นค่ายทหาร ต่อมาได้มีการปรับปรุงเกี่ยวกับการดำเนินการให้ความปลอดภัยแก่พยานบุคคลรวมทั้งครอบครัวและบุคคลใกล้ชิด ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงชื่อและหลักฐานทางทะเบียน การจัดหาที่อยู่ใหม่ รวมทั้งสวัสดิการในรูปแบบต่าง ๆ มาใช้ หลักเกณฑ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานได้บัญญัติไว้ใน United States Code Title 19 Criminal Procedure Part Chapter 224 Protection of Witness

2) มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน (Witness Protection Program) ได้กล่าวมาแล้วถึงความเป็นมาและมาตรการคุ้มครองพยานแบบธรรมดาของประเทศสหรัฐอเมริกา มาตรการคุ้มครองพยานแบบธรรมดาสามารถใช้ได้กับความร้ายแรงของความผิดระดับหนึ่ง สำหรับองค์กรอาชญากรรมอาชญากรรมข้ามชาติ อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ และองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติแล้ว มาตรการการคุ้มครองพยานแบบธรรมดาไม่สามารถให้ความปลอดภัยแก่พยานบุคคล บุคคลในครอบครัวและผู้ใกล้ชิดได้ มาตรการคุ้มครองพยานแบบพิเศษจึงได้ถูกพัฒนาขึ้น จุดประสงค์ก็เพื่อจัดการให้พยานบุคคลเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยาน (Witness Protection Program) โดยการดำเนินงานของ United States Marshal ซึ่งเป็นหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายร่วมกับสำนักงานอัยการ คือ การดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานบุคคลโดยมุ่งพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิภาพทางร่างกายและชีวิต ในระหว่างการพิจารณาคดีทั้งก่อนและหลัง โดยมีหลักเกณฑ์ที่เข้มงวดในการกำหนดตัวบุคคลที่จะให้ความคุ้มครอง ซึ่งจะพิจารณาจากความสำคัญของพยานบุคคลที่เกี่ยวข้อง การคุ้มครองนี้รวมตลอดไปถึงบุคคลในครอบครัว และบุคคลที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับพยานบุคคลในคดีอีกด้วย สำหรับประเภทความผิดที่อยู่ในข่ายของโครงการคุ้มครองพยาน ได้แก่ ความผิดที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมรวมไปถึงความผิดร้ายแรงอื่น ๆ และความผิดตามหมวด 73 ซึ่งเกี่ยวข้องกับพยานโดยตรง (ความผิดในหมวดขัดขวางความยุติธรรม) ผู้ที่รับผิดชอบในการกำหนดหลักเกณฑ์ หรือแนวทางในการจัดการบริหารในด้านต่าง ๆ คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

ระบบการคุ้มครองพยานจะคำนึงถึงอันตรายที่เกิดขึ้นต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ ความปลอดภัย สวัสดิการของบุคคล รวมทั้งการปรับตัวทั้งด้านกายภาพและการปรับตัวทางสังคม เจ้าพนักงานจะจัดระบบการคุ้มครองพยานภายใต้การดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(1) การจัดการหาเอกสารที่เป็นเครื่องมือยืนยันบุคคล รวมตลอดถึงหลักฐานที่ทำให้พยานและครอบครัวกลายเป็นบุคคลใหม่

(2) จัดหาสถานที่อยู่ให้ชั่วคราว หรือถาวร

(3) จัดให้มีการขนย้ายสัมภาระและเครื่องใช้ของพยาน

(4) จัดการเกี่ยวกับเงินอุดหนุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต

(5) ให้ความช่วยเหลือพยานเพื่อให้มีงานทำ

(6) ดำเนินการช่วยเหลืออื่น ๆ ตามที่จำเป็น

อย่างไรก็ตามก่อนการดำเนินการให้มีการคุ้มครองพยานนั้นเจ้าพนักงานผู้รับผิดชอบจะต้องได้รับข้อมูลที่เหมาะสมจากบุคคลที่จะเข้ารับการคุ้มครอง เช่น เคยมีประวัติอาชญากรรมหรือไม่

รวมทั้งประเด็นทางกายภาพของบุคคล นอกจากนั้นเจ้าพนักงานจะต้องพิจารณาไปถึงความสำคัญ หรือน้ำหนักของพยาน ถ้ากรณีเข้าตามเงื่อนไขของการคุ้มครองพยาน เจ้าพนักงานก็จะจัดให้มีการทำบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding) กับพยานที่จะได้รับความคุ้มครอง ในบันทึกความเข้าใจจะต้องมีการกำหนดสิ่งที่ต้องกระทำ และห้ามไม่ให้กระทำ มีการกำหนดโทษสำหรับพยานบุคคลที่ไม่ปฏิบัติตาม รวมไปถึงบุคคลอื่นที่นำเอาข้อมูลเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานไปเปิดเผยโดยไม่ได้รับอนุญาต อย่างไรก็ตาม เงื่อนไขในการคุ้มครองพยานมิได้จำกัดเฉพาะประโยชน์ของคำให้การในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงบุคคลที่ให้ข้อมูลใน ทางลับ เช่น ในเรื่องเกี่ยวกับการก่อการร้าย หรือการจารกรรมข้อมูลด้วย

ภายหลังจากที่บุคคลที่เป็นพยานได้เข้าเงื่อนไขของการคุ้มครองพยานแบบพิเศษแล้ว ภาระหน้าที่ประการต่อไปของ United States Marshal ก็จะดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กฎหมายกำหนด เพื่อให้ความปลอดภัยต่อพยาน บุคคลในครอบครัวของพยาน และผู้ใกล้ชิด นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมา มีพยานมากกว่า 6,800 ราย เข้าสู่โครงการคุ้มครองพยาน ส่วนใหญ่จะเป็นพยานในคดีค้ายาเสพติด คดีก่อการร้าย และคดีเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมทั้งภายในประเทศและข้ามชาติ พยานเหล่านี้ จะได้รับการคุ้มครองโดยการย้ายที่อยู่ ใช้ชื่อใหม่ หลักฐานการลงทะเบียนใหม่ หลักฐานทางทะเบียนใหม่ ความสำเร็จของโครงการนี้เห็นได้จากกระบวนการยุติธรรมประสบความสำเร็จในการดำเนินคดีเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม โดยพบว่ามีการลงโทษผู้กระทำผิดได้ถึงร้อยละ 89 จากจำนวน ผู้ถูกดำเนินคดี เพราะอาศัยคำให้การของพยานที่ได้รับการคุ้มครอง สำหรับการดำเนินงานคุ้มครองพยานนี้อยู่ภายใต้การควบคุมของ U.S. Attorney General ซึ่งจะเป็นผู้ให้ความเห็นชอบกับการเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานเป็นผู้ลงนาม บันทึกความเข้าใจ หลังจากที่ยานได้ผ่านกระบวนการนี้แล้วก็จะถูกดำเนินการเพื่อให้ไปอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัยพยาน และครอบครัวจะได้รับการเปลี่ยนชื่อ และหลักฐานทางทะเบียน พร้อมกับมีเอกสารแสดงตนใหม่ ได้รับการฝึกอบรมอาชีพ และจัดสรรค่าใช้จ่ายตามสมควร จนกระทั่งพยานและครอบครัวสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในพื้นที่ใหม่⁵

⁵ United State Code (USC). Title 18, Part II , Chapter 224, § 3521.

(d)

(1) Before providing protection to any person under this chapter, the Attorney General shall enter into a memorandum of understanding with that person. Each such memorandum of understanding shall set forth the responsibilities of that person, including—

(A) the agreement of the person, if a witness or potential witness, to testify in and provide information to all appropriate law enforcement officials concerning all appropriate proceedings;

(B) the agreement of the person not to commit any crime;

(C) the agreement of the person to take all necessary steps to avoid detection by others of the facts concerning the protection provided to that person under this chapter;

(D) the agreement of the person to comply with legal obligations and civil judgments against that person;

(E) the agreement of the person to cooperate with all reasonable requests of officers and employees of the Government who are providing protection under this chapter;

(F) the agreement of the person to designate another person to act as agent for the service of process;

(G) the agreement of the person to make a sworn statement of all outstanding legal obligations, including obligations concerning child custody and visitation;

(H) the agreement of the person to disclose any probation or parole responsibilities, and if the person is on probation or parole under State law, to consent to Federal supervision in accordance with section 3522 of this title; and

(I) the agreement of the person to regularly inform the appropriate program official of the activities and current address of such person.

Each such memorandum of understanding shall also set forth the protection which the Attorney General has determined will be provided to the person under this chapter, and the procedures to be followed in the case of a breach of the memorandum of understanding, as such procedures are established by the Attorney General. Such procedures shall include a procedure for filing and resolution of grievances of persons provided protection under this chapter regarding the administration of the program. This procedure shall include the opportunity for resolution of a grievance by a person who was not involved in the case.

(2) The Attorney General shall enter into a separate memorandum of understanding pursuant to this subsection with each person protected under this chapter who is eighteen years of age or older. The memorandum of understanding shall be signed by the Attorney General and the person protected.

(3) The Attorney General may delegate the responsibility initially to authorize protection under this chapter only to the Deputy Attorney General, to the Associate Attorney General, to any Assistant Attorney General in charge of the Criminal Division or National Security Division of the Department of Justice, to the Assistant Attorney General

3.1.2 Witness Protection Act 1991 ของเครือรัฐออสเตรเลีย

กฎหมายคุ้มครองพยานของประเทศออสเตรเลียได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองพยานตามแบบ United States Marshal ของประเทศสหรัฐอเมริกา และได้มีการพัฒนาทำให้เครือรัฐออสเตรเลียประสบความสำเร็จอย่างมากในการบังคับใช้กฎหมาย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) วิธีการในการคุ้มครองพยาน

The National Witness Protection Program (NWPP) เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองพยานของประเทศออสเตรเลีย ทั้งนี้ภายใต้บทบัญญัติตาม Witness Protection Act 1994 ซึ่งเป็นกฎหมายพิเศษที่วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน โดยบทบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติออสเตรเลีย (The Commissioner of the Australian Federal Police) เป็นผู้รักษาการตามโครงการคุ้มครองพยาน ซึ่งมีอำนาจตัดสินใจว่าบุคคลใดสมควรได้รับการคุ้มครองตามโครงการ และมีขั้นตอนการเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยาน ดังนี้

(1) พยานหรือบุคคลในครอบครัวของพยานได้ทำการร้องขอเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยาน โดยพยานจะต้องเปิดเผยข้อมูลที่จำเป็นทั้งหมดต่อผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติออสเตรเลีย โดยไม่มีข้อยกเว้น ข้อมูลดังกล่าวได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับความรับผิดชอบตามกฎหมาย ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติอาชญากรรม ข้อมูลการฟ้องร้องคดีในฐานะโจทก์หรือจำเลย ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการฟ้องร้องให้เป็นบุคคลล้มละลาย ข้อมูลเกี่ยวกับข้อจำกัดความรับผิดในบริษัท ข้อมูลเกี่ยวกับสถานะคนต่างด้าว ข้อมูลเกี่ยวกับความรับผิดทางการเงินและทรัพย์สิน ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติด้านสุขภาพ ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการทางธุรกิจ ข้อมูลเกี่ยวกับการต้องโทษตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลในคดีอาญา

(2) ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติออสเตรเลียมีหน้าที่ตัดสินใจแต่เพียงผู้เดียวที่จะให้พยานผู้นั้นเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยาน ทั้งนี้ต้องได้รับความยินยอมจากพยานผู้นั้นด้วย

(3) เมื่อได้ให้พยานเข้าสู่โครงการและพยานได้ตกลงยินยอมเข้าสู่โครงการแล้วทั้งสองฝ่ายจะต้องมีการลงนามในบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding) หรือหากพยานอายุต่ำกว่า 18 ปี ให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองของพยานลงนามในบันทึกความเข้าใจดังกล่าว หรือหากพยานไม่มีความสามารถทางกฎหมายที่จะลงนามในบันทึกความเข้าใจได้ ให้ผู้ปกครองหรือบุคคลอื่นใดที่โดยปกติอุปการะเลี้ยงดูพยานเป็นผู้ลงนามในบันทึกความเข้าใจ ซึ่งบันทึกความเข้าใจจะมีรายละเอียดเกี่ยวกับ

in charge of the Civil Rights Division of the Department of Justice (insofar as the delegation relates to a criminal civil rights case), and to one other officer or employee of the Department of Justice.

รูปแบบการให้ความคุ้มครองรวมทั้งเงื่อนไขต่าง ๆ ที่พยานจะต้องปฏิบัติระหว่างอยู่ภายใต้โครงการ หากไม่ปฏิบัติตามก็จะทำให้การคุ้มครองตามโครงการยุติลง

(4) ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นผู้ลงทะเบียนพยานที่เข้าสู่โครงการโดยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

(5) เมื่อพยานได้เข้าสู่โครงการ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติจะดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(5.1) จัดทำเอกสารสำคัญขึ้นใหม่ เช่น บัตรประจำตัวประชาชน

(5.2) เปลี่ยนชื่อและจัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้อง

(5.3) การย้ายถิ่นฐาน

(5.4) การจัดหาที่อยู่ใหม่

(5.5) จัดการขนส่งสิ่งของที่เป็นพยาน

(5.6) ให้ค่าครองชีพที่จำเป็น รวมถึงการให้ความช่วยเหลือทางการเงินประเภทอื่น

(5.7) ให้ค่าย้ายถิ่นฐาน

(5.8) ช่วยเหลือในการหางานและการศึกษาต่อ

(5.9) ให้ความมั่นใจแก่พยานในการดำรงชีพด้วยตนเอง

(5.10) กระทบการอื่นใดที่พิจารณาเห็นว่ามีผลจำเป็นต่อความปลอดภัยของพยาน

(6) เมื่อพยานได้รับการกำหนดรูปพรรณสัณฐานใหม่แล้ว กฎหมายให้อำนาจผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติที่จะอนุญาตให้พยานปกปิดข้อมูลเกี่ยวกับรูปพรรณสัณฐานเดิม และอ้างเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับรูปพรรณสัณฐานใหม่⁶

⁶ Witness Protection Act 1994. Section 6.

Arrangements with approved authorities

(1) The Commissioner may make arrangements with an approved authority about any matter in connection with the administration of a complementary witness protection law.

(2) Without limiting the coverage of those arrangements, those arrangements:

(a) may provide for the Commissioner or a member to perform functions or exercise powers conferred by a complementary witness protection law; and

(b) must include procedures under which the authority shares with the Commonwealth the costs incurred in providing those services; and

(c) may provide for the authority to make available to the Commissioner such statements, transcripts of evidence and other documents as will assist the Commissioner in deciding:

2) องค์กรที่มีหน้าที่ดำเนินการในการคุ้มครองพยาน

ในกฎหมายคุ้มครองพยานของรัฐวิกตอเรียแห่งสาธารณรัฐออสเตรเลีย (Witness Protection Act 1991) ได้กล่าวถึงหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยาน ปรากฏอยู่ในมาตรา 12 ของพระราชบัญญัติดังกล่าว ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการคุ้มกันจากการดำเนินคดี มีหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ถูกบังคับตามมาตรานี้คือ

(1) ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ (The Chief Commissioner of Police) เป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

(1.1) หน้าที่ในการนำพยานบุคคลเข้าสู่โปรแกรมการคุ้มครองพยาน ในการเข้าสู่โปรแกรมการคุ้มครองพยานนั้นเป็นหน้าที่รับผิดชอบของ The Chief Commissioner of Police เพื่อนำพยานบุคคลเข้าสู่โปรแกรมการคุ้มครองพยาน ซึ่งมี 2 ทาง ทางแรก คือ The Chief Commissioner of Police เห็นสมควรในการนำพยานบุคคลเข้าสู่โปรแกรมเอง ทางที่สอง คือ Approved Authority เป็นผู้เสนอร้องขอให้นำพยานบุคคลเข้าสู่โปรแกรม

(1.2) หน้าที่ในการจัดทำบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding) เนื่องจากอนุมาตรา (2) ของมาตรา 3B แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว กำหนดว่า ให้การที่พยานบุคคลจะเข้าสู่โปรแกรมการคุ้มครองได้นั้น ก็ต่อเมื่อ The Chief Commissioner of Police ได้จัดทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้น (Memorandum of Understanding) กับพยานบุคคลนั้นด้วย

(1.3) หน้าที่ในการขอเอกสารต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อที่จะออก identity ใหม่ หรือการคุ้มครองอย่างอื่น

(1.4) หน้าที่ในการจัดให้มีการย้ายที่อยู่ให้พยานบุคคลใหม่

(1.5) หน้าที่ในการจัดหาที่พักอาศัย

(1.6) หน้าที่ในการจัดการเคลื่อนย้ายขนส่งทรัพย์สิน

(i) whether to include a witness in the NWPP; and

(ii) what protection and assistance is appropriate for a participant; and

(d) may confer powers and functions under complementary witness protection laws on the Commissioner.

(3) The functions of the Commissioner under this Act do not include the provision of services under such an arrangement in relation to a law of a State or Territory unless the provision of those services is authorised to the extent necessary by the State or Territory concerned.

(1.7) หน้าที่ในการออกคำสั่งอื่น ๆ ที่ The Chief Commissioner of Police เห็นว่าจำเป็นเพื่อความปลอดภัย

(2) นายทะเบียน (Registrar) มีหน้าที่ทำงานควบคุมดูแลเกี่ยวกับราชการทางทะเบียนอันเกี่ยวกับการเกิด การตาย และการสมรสเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับโปรแกรมคุ้มครองพยาน

(3) สมาชิกของกองกำลังตำรวจ (Member of Police Force) เป็นเจ้าหน้าที่ที่รับมอบหมายตามมาตรา 6(1) โดย The Chief Commissioner of Police ขอคำสั่งศาลจาก Supreme Court เพื่อแต่งตั้งในการทำราชการทางทะเบียนใหม่ในทะเบียนการเกิด หรือทะเบียนสมรสของ Participant ในโปรแกรมการคุ้มครองและสมาชิกในครอบครัวของ Participant

(4) เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจอนุมัติ (Approved Authority) เป็นเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายตามมาตรา 6(1A) โดย Approved Authority ขอคำสั่งจาก Supreme Court ในการทำราชการทางทะเบียนใหม่ในทะเบียนการเกิดหรือทะเบียนสมรสของ Recognised Participant ในโปรแกรมการคุ้มครองและสมาชิกในครอบครัว

(5) ศาลฎีกา (Supreme Court) มีหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ในการทำคำสั่งศาลตามที่ The Chief Commissioner of Police ร้องขอ โดยเห็นสมควรกับคำขอจึงจะอนุญาตได้ โดยระบุข้อกำหนดไว้ในมาตรา 7

(6) รองผู้ตรวจการแผ่นดิน (The Deputy Ombudsman) เป็นเจ้าหน้าที่ที่รับเรื่องราวอุทธรณ์และพิจารณาอุทธรณ์ในเรื่องที่เกี่ยวกับการตัดสินใจของ The Chief Commissioner of Police ยืนยันการตัดสินใจบุคคลที่ถูกยกเลิกสามารถอุทธรณ์ได้

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนั้น การคุ้มครองพยานในประเทศออสเตรเลียไม่เพียงแต่จะให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงหน่วยงานทางฝ่ายปกครองอื่น ๆ อีก คอยประสานงานกันเพื่อที่จะทำให้โปรแกรมคุ้มครองพยานนั้นสามารถดำเนินไปได้ด้วยดี กล่าวคือนายทะเบียนมีส่วนในการทำราชการทางทะเบียนของตัวพยานบุคคลหรือบุคคลอื่นๆ ที่ได้รับการคุ้มครองในการทำราชการต่าง ๆ คือ ทะเบียนการเกิด ทะเบียนสมรส บัตรประจำตัวประชาชน ฯลฯ เพื่อให้เป็นแผนงานตามที่กำหนดซึ่งจะขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละบุคคล

รูปแบบการคุ้มครองพยานของออสเตรเลียไม่ใช่เพียงหน่วยงานเดียว แต่เป็นรูปแบบหลายหน่วยงาน โดยทำงานประสานกันและมีผู้นำหลักในการทำงาน คือ The Chief Commissioner of Police

และเป็นโปรแกรมที่มีการตรวจสอบได้ถึงความชอบของการกระทำ โดย The Deputy Ombudsman จึงนับว่าเป็นโปรแกรมที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานและความเป็นธรรม⁷

⁷ Witness Protection Act 1994. Section 7.

Witness to disclose certain matters before being included in the NWPP

(1) The Commissioner is not to include a witness in the NWPP unless the Commissioner is satisfied that the witness has provided the Commissioner with all information necessary for the Commissioner to decide whether the witness should be included.

(2) Without limiting the generality of subsection (1), a witness must:

- (a) disclose to the Commissioner details of all outstanding legal obligations of the witness; and
- (b) disclose to the Commissioner details of any outstanding debts of the witness, including amounts outstanding for any tax, including a tax under a law of a State or Territory; and
- (c) disclose to the Commissioner details of the witness's criminal history; and
- (d) disclose to the Commissioner details of any civil proceedings that have been instituted by or against the witness; and
- (e) disclose to the Commissioner details of any bankruptcy proceedings that have been instituted against the witness; and
- (f) inform the Commissioner whether the witness is an undischarged bankrupt under the Bankruptcy Act 1966 and, if the witness is, give to the Commissioner copies of all documents relating to the bankruptcy; and
- (g) inform the Commissioner whether the witness has entered into or intends to enter into a personal insolvency agreement under Part X of the Bankruptcy Act 1966 and, if the witness has done or intends to do such a thing, give to the Commissioner copies of all documents relating to that thing; and
- (h) inform the Commissioner whether there are any restrictions on the witness's holding positions in companies, whether public or private and, if there are, give to the Commissioner copies of all documents relating to those restrictions; and
- (i) disclose to the Commissioner details of the witness's immigration status; and
- (j) disclose to the Commissioner details of financial liabilities and assets (whether real or personal) of the witness in relation to which:
 - (i) a record is kept under a law of a State or Territory; or
 - (ii) the witness has entered into a contractual arrangement; and
- (k) disclose to the Commissioner details of any cash held by the witness, whether in accounts or otherwise; and

3) การบริหารจัดการเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน

ประเทศออสเตรเลียเป็นอีกประเทศหนึ่งที่พบกับปัญหาองค์กรอาชญากรรม และการค้ายาเสพติดเกือบครึ่งจากแหล่งผลิตในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียใต้มุ่งเข้าสู่เครือรัฐออสเตรเลีย และการคุ้มครองพยานเป็นมาตรการหนึ่งที่จะช่วยให้กระบวนการยุติธรรมของเครือรัฐออสเตรเลียประสบความสำเร็จ การคุ้มครองพยานบุคคลของประเทศออสเตรเลียจึงเกิดขึ้นตั้งแต่คณะรัฐมนตรีลงมติรับปฏิญญาสิทธิ 17 ประการของเหยื่ออาชญากรรมของสหประชาชาติ ย้อนกลับไปในช่วงปี ค.ศ. 1980 Australian Federal Police (AFP) ได้จัดตั้งกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการขึ้นเพื่อทำหน้าที่คุ้มครอง

-
- (l) disclose to the Commissioner details of any reparation order that is in force against the witness; and
 - (m) inform the Commissioner whether any of the witness's property (whether real or personal) is liable to forfeiture or confiscation or is subject to restraint under a law of the Commonwealth or of a State or Territory; and
 - (n) inform the Commissioner of the witness's general medical condition; and
 - (o) disclose to the Commissioner details of any relevant court orders or arrangements relating to custody or access to children; and
 - (p) disclose to the Commissioner details of any business dealings in which the witness is involved; and
 - (q) disclose to the Commissioner details of court orders relating to sentences imposed on the witness to which the witness is subject in relation to criminal prosecutions; and
 - (r) disclose to the Commissioner details of any parole or licence to which the witness is subject; and
 - (s) give to the Commissioner copies of any documents relating to any such orders, parole or licence; and
 - (t) disclose to the Commissioner details of any arrangements that the witness has made for:
 - (i) the service of documents on the witness; or
 - (ii) representation in proceedings in a court; or
 - (iii) enforcement of judgments in the witness's favour; or
 - (iv) compliance with the enforcement of judgments against the witness.
- (3) The Commissioner may also:
- (a) require the witness to undergo:
 - (i) medical tests or examinations; or
 - (ii) psychological or psychiatric examinations;
 and to make the results available to the Commissioner; or
 - (b) make such other inquiries and investigations as the Commissioner considers necessary; for the purposes of assessing whether the witness should be included in the NWPP.

พยานบุคคลเกี่ยวกับคดีซึ่งพยานถูกขู่เชื้ญทำร้าย ดังนั้น ถ้าพยานบุคคลเลือกที่จะให้การเป็นพยานต่อกระบวนการยุติธรรม พยานก็จะได้รับความคุ้มครองตลอดเวลา 24 ชั่วโมง จากเจ้าหน้าที่ตำรวจ รวมไปถึงการย้ายที่อยู่ให้กับพยานด้วย ต่อมาในปี ค.ศ. 1983 ได้มีการจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการคุ้มครองพยานขึ้น ทำหน้าที่คุ้มครองพยานบุคคลที่ตกลงจะให้การต่อต้านองค์กรอาชญากรรมขึ้นเรียกว่า Witness Protection Program ซึ่งเป็นการจัดตั้งตามแนวของ United States Marshal ซึ่งในปี ค.ศ. 1993 มีพยานจำนวนมากว่า 400 คน ได้รับความคุ้มครอง โครงการดังกล่าวได้รับการพัฒนาจนกลายเป็นมาตรการที่ใช้ในบรรดาระัฐต่าง ๆ ของเครือรัฐออสเตรเลีย ในขณะที่เดียวกันก็ได้ขยายประเภทความคิดที่ให้มีการคุ้มครองพยานมากขึ้น แต่ก็ยังให้ความสำคัญต่อองค์กรอาชญากรรม อาชญากรรมข้ามชาติและการคอร์รัปชั่นของข้าราชการและนักการเมือง ทำให้ประเทศออสเตรเลียประสบความสำเร็จอย่างมากในการบังคับใช้กฎหมาย

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน ค.ศ. 1994 (Witness Protection Act 1994) พระราชบัญญัติฉบับนี้ถือว่าเป็นหลักของกฎหมายคุ้มครองพยานของประเทศออสเตรเลีย โดยกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบในการคุ้มครองพยาน คือ National Witness Protection Program (NWPP) สำหรับกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานของประเทศออสเตรเลียที่จะนำมาพิจารณา คือ Witness Protection Act 1996 No.65 Part 2 ซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองพยานของระบบการคุ้มครองพยานแบบ United States Marshal ของประเทศสหรัฐอเมริกา และหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองพยานของทั้งสองประเทศนี้ถูกใช้เป็นแนวทางในการกำหนดบทบัญญัติในการคุ้มครองพยานของนานาประเทศ⁸

⁸ Witness Protection Act 1994.

In this Act, unless the contrary intention appears: AFP employee has the same meaning as in the Australian Federal Police Act 1979. approved authority means:

- (a) a Commissioner (however designated) of the police force of a State or Territory; or
- (aa) the Integrity Commissioner (within the meaning of the Law Enforcement Integrity Commissioner Act 2006); or
- (b) the Chief Executive Officer of the Australian Crime Commission; or
- (c) an authority or body of the Commonwealth or of a State or Territory that:
 - (i) is authorised to conduct inquiries or investigations in relation to conduct that constitutes, or is alleged to constitute, criminal conduct, misconduct or corruption; and
 - (ii) is declared by the Minister by notice in the Gazette to be an approved authority for the purposes of this Act.

3.1.3 Criminal Procedure Code ของสหพันธรัฐเยอรมนี

สหพันธรัฐเยอรมนีแม้จะไม่มีบทบัญญัติเฉพาะเพื่อคุ้มครองพยาน แต่ก็มีความคุ้มครองพยานปรากฏอยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยมีกฎหมายตำรวจเป็นมาตรการเสริมมีรายละเอียด ดังนี้

1) วิธีการในการคุ้มครองพยาน

บทบัญญัติในเรื่องวิธีการคุ้มครองพยานของสหพันธรัฐเยอรมนีปรากฏอยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายตำรวจ รายละเอียด ดังต่อไปนี้

(1) การคุ้มครองพยานในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธรัฐเยอรมนี มีบทบัญญัติในเรื่องการคุ้มครองพยานอยู่หลายมาตราด้วยกัน อาทิเช่น การกำหนดให้การระบุตัวพยานเป็นความลับ หากการเปิดเผยนั้นอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อพยานทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย หรือเสรีภาพ รวมทั้งเอกสารต่าง ๆ ที่สามารถยืนยันตัวบุคคลได้ ก็จะถูกเก็บเป็นความลับเช่นกัน (มาตรา 68) หรือในกรณีที่มีอุปสรรคหรืออาจเกิดอันตรายทำให้พยานปรากฏตัวในการพิจารณาคดีในศาลไม่ได้เป็นระยะเวลาอันยาวนานหรือโดยไม่มีกำหนด ศาลอาจสั่งให้มีการซักถามพยานโดยผู้พิพากษาที่ได้รับการแต่งตั้ง โดยที่ทนายความจำเลยและจำเลยมีสิทธิที่จะเข้าร่วมในช่วงที่มีการซักถามพยานนี้ การตอบข้อซักถามของผู้พิพากษาที่ได้รับการแต่งตั้งนี้ อาจมีการบันทึกเป็นวิดีโอซึ่งสามารถนำไปใช้ในระหว่างการพิจารณาคดี ทั้งนี้ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธรัฐเยอรมนี มาตรา 223 นอกจากนี้ตามมาตรา 247 ในกรณีที่กล่าวว่ามีจำนวนหรือพยานจะไม่เบิกความตามจริงหากมีการซักถามพยานปากนี้ต่อหน้าจำเลย ศาลอาจสั่งให้จำเลยออกจากห้องพิจารณาคดีระหว่างการซักถาม เมื่อซักถามพยานปากนี้เสร็จสิ้นแล้ว และจำเลยได้รับอนุญาตให้กลับเข้ามายังห้องพิจารณา ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนจะต้องแจ้งจำเลยให้ทราบถึงใจความสำคัญของสิ่งที่พยานเบิกความ และตามมาตรา 96 เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจอาจจะปฏิเสธที่จะให้ข้อมูลแก่ศาลเกี่ยวกับชื่อและที่อยู่ของพยานซึ่งเก็บไว้เป็นความลับ ดังนั้น พยานดังกล่าวจะไม่ถูกหมายเรียกจากศาลให้มาเบิกความในห้องพิจารณาคดี กฎหมายจึงให้อำนาจตำรวจพนักงานอัยการ หรือผู้พิพากษา ซึ่งซักถามพยานปากนี้ในระหว่างกระบวนการสอบสวนมาตอบข้อซักถามในฐานะพยานบอกเล่า รวมทั้งอาจจะมีการทำบันทึกคำให้การของพยานที่เบิกความนอกห้องพิจารณาคดีมาอ่านในระหว่างการพิจารณาคดี (มาตรา 251)

Commissioner means the Commissioner of the Australian Federal Police.

Commonwealth identity document means a passport, a tax file number within the meaning of section 202A of the Income Tax Assessment Act 1936 or another document prescribed for the purposes of this definition.

การคุ้มครองพยานในลักษณะนี้มักจะใช้บ่อยในกรณีที่พยานเป็นเจ้าของงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่สืบสวน⁹

นอกจากนั้น การคุ้มครองพยานในชั้นการพิจารณาคดีของศาลยังรวมถึงการใช้โทรศัพท์สนับจรวด หรือระบบการประชุมทางจอภาพ (Video Conference) ในการเบิกความของพยาน เพื่อให้พยานสามารถเบิกความจากนอกห้องพิจารณาคดีแต่อยู่ในอาคารศาล หรือเบิกความจากสถานที่ที่ปลอดภัยจากในหรือต่างประเทศ ถ้าหากว่าการปรากฏตัวของพยานในศาลจะเกิดอันตรายแก่พยาน (มาตรา 247 a) ในบางครั้งอาจใช้มาตรการคุ้มครองพยานหลายมาตรการควบคู่กันไป เช่น ใช้การซักถามผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ กำหนดให้การพิจารณาคดีโดยไม่เปิดเผยและอนุญาตให้พยานปกปิดรายละเอียดส่วนตัว เป็นต้น ทั้งนี้ ในการนำมาตราการคุ้มครองพยานใด ๆ มาใช้ ศาลจะต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ เป็นกรณี ๆ ไป ซึ่งปัจจัยดังกล่าว ได้แก่ หน้าที่ของศาลที่จะดำเนินการต่อกรกระทำผิดทางอาญาในลักษณะที่สอดคล้องกับหลักความยุติธรรมสิทธิของจำเลยที่จะมีโอกาสให้การต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ภายใต้หลักนิติธรรม ซึ่งรวมถึงโอกาสที่จะซักถามพยาน อีกทั้งหน้าที่ในการคุ้มครองพยานในกรณีที่จำเป็นและกรณีที่จะเกิดอันตรายอย่างร้ายแรงต่อพยาน¹⁰

(2) การคุ้มครองพยานในกฎหมายตำรวจ การคุ้มครองพยานในกฎหมายตำรวจได้นำมาใช้เสริมมาตรการที่ปรากฏตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เนื่องจากมาตรการตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาครอบคลุมในช่วงที่มีกระบวนการพิจารณาคดีอาญาเท่านั้น และไม่ครอบคลุมในช่วงก่อนและหลังกระบวนการพิจารณาคดีอาญา มาตรการตามกฎหมายนี้ ได้แก่

(2.1) การดูแลสภาพจิตใจของพยาน รวมทั้งการแนะนำทางด้านพฤติกรรม

(2.2) จัดให้มีพนักงานตำรวจคุ้มครองพยาน ในระยะเวลาที่ยาวนาน โดยจัดตำรวจติดตาม ทั้งโดยเปิดเผยและติดตามอย่างลับๆ

(2.3) จัดให้พยานมีชื่อใหม่ เอกสารเกี่ยวกับรูปพรรณสัณฐานใหม่ รวมทั้งบ้านใหม่ งานใหม่ ณ ต่างรัฐ หรือในต่างประเทศ

⁹ วีระพงษ์ บุญโญภาส และคณะ. (2546). *การบริหารจัดการระบบงานคุ้มครองพยานของสำนักงาน คุ้มครองพยาน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546*. โครงการศึกษาวิจัยศูนย์ข้อมูลอาชญากรรมทางธุรกิจและการฟอกเงิน คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 62-64.

¹⁰ สุทธิชัย หล่อตระกูล. (2545). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองพยานเกี่ยวกับความผิดในการเลือกตั้ง*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 77.

(2.4) ให้ความช่วยเหลือและให้เงินเลี้ยงชีพเป็นการชั่วคราว เพื่อช่วยให้มีชีวิตใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้มีอาชีพใหม่¹¹

2) องค์กรที่มีหน้าที่ดำเนินการในการคุ้มครองพยาน

จากการศึกษาในเรื่องของการคุ้มครองพยานตามกฎหมายทั้งสองฉบับที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว พบว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการคุ้มครองพยานนั้น มีอยู่ด้วยกันหลายหน่วยงาน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) พนักงานอัยการ บทบัญญัติคุ้มครองพยานในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาได้กำหนดอำนาจหน้าที่อันเกี่ยวข้องกับการสอบสวนไว้หลายขั้นตอน ดังนี้

(1.1) หน้าที่ในการเก็บเอกสาร ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น ได้มีบทบัญญัติที่ได้กล่าวถึงเรื่องของข้อมูลส่วนบุคคลและลักษณะรูปพรรณสัณฐานของพยานไว้ในมาตรา 68 ซึ่งมีใจความว่า หากกรณี que ที่พิจารณาแล้วเห็นว่าหากมีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลและลักษณะรูปพรรณสัณฐานของพยานแล้วจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตหรือเสรีภาพของพยานหรือบุคคลอื่น จะต้องทำการเก็บข้อมูลดังกล่าวไว้เป็นความลับ โดยเอกสารดังกล่าวจะถูกเก็บรักษาไว้โดยพนักงานอัยการ¹²

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 77.

¹² Criminal Procedure Code (Strafprozeßordnung, StPO). Section 68. Examination as to Witness' Identity and Personal Particulars

(1) The hearing begins with the witness being asked to state his first name and family name, age, position or trade and place of residence. Witnesses who have made observations in their official capacity may state their place of work instead of their place of residence.

(2) If there is reason to fear that the witness or another person might be endangered by the witness stating his place of residence, the witness may be permitted to state his business address or place of work or another address at which documents can be served instead of stating his place of residence. Under the condition set out in the first sentence, the presiding judge may permit the witness not to state his place of residence during the main hearing.

(3) If there is reason to fear that revealing the identity or the place of residence or whereabouts of the witness would endanger the witness' or another person's life, limb or liberty, the witness may be permitted not to state personal particulars or to state particulars only of an earlier identity. However, if so asked at the main hearing, he shall be required to state in what capacity the facts he is indicating became known to him. Documents establishing the witness' identity shall be kept by the public prosecution office. They shall only be included in the files when the danger ceases.

(1.2) หน้าที่ในการเป็นพยานบอกเล่า ในกรณีที่ต้องมีการปิดบังตัวพยานบุคคล ในการนำตัวมาเบิกความในชั้นศาลนั้น กฎหมายกำหนดให้พนักงานอัยการผู้ซึ่งได้ซักถามพยานปาก ดังกล่าวในชั้นตอนของการสอบสวน (Investigation Proceedings) เข้ามาตอบข้อซักถามพยานในฐานะ พยานบอกเล่าแทนพยานบุคคลดังกล่าวในชั้นศาลได้ รวมทั้งอาจจะมีการนำบันทึกคำให้การของพยาน ที่เบิกความนอกห้องพิจารณาคดีมาอ่านในระหว่างพิจารณาคดี (กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 251) ทั้งนี้ ในการกระทำดังกล่าวส่วนมากจะใช้ในกรณีที่พยานบุคคลดังกล่าวเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือ สายลับ¹³

(4) Where necessary, questions relating to circumstances justifying the witness' credibility in the case at hand, particularly concerning his relationship with the accused or the aggrieved party, shall be submitted to him.

¹³ Criminal Procedure Code (Strafprozeßordnung, StPO). Section 251. Reading Out Records

(1) Examination of a witness, expert, or co-accused may be replaced by reading out the written record of his previous examination by a judge if:

1. the witness, expert, or co-accused has died or become mentally ill, or if his whereabouts cannot be determined;
2. illness, infirmity, or other insurmountable impediments prevent the witness, expert or co-accused from appearing at the main hearing for a long or indefinite period;
3. the witness or expert cannot reasonably be expected to appear at the main hearing because of the great distance involved, having regard to the importance of his statement;
4. the public prosecutor, defense counsel and the defendant agree to the reading out.

(2) Where the defendant has defense counsel, the examination of a witness, expert or co-accused may be replaced by reading out a record of another examination or of a certificate containing a written statement originating from him, if the public prosecutor, defense counsel and the defendant agree. In other cases, such reading shall be admissible only if the witness, expert or co-accused has died or cannot be examined by the court for another reason within a foreseeable period of time.

(3) Where the reading is to serve purposes other than specifically reaching a judgment, particularly the purpose of preparing the decision on whether an individual is to be summoned and examined, records of examinations, certificates and other documents serving as evidence may also be read out.

(4) In the cases of subsections (1) and (2), the court shall decide whether the reading shall be ordered. The reason for reading out shall be announced. If the record of a judicial examination is read out, it shall be stated whether

(2) ศาล ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น ผู้พิพากษามิใช่มีอำนาจเป็นแต่เพียงผู้รับฟังพยานหลักฐานตามที่โจทก์หรือจำเลยเสนอมาเท่านั้น แต่ยังสามารถทำการซักถาม ไล่สวน เพื่อหาข้อเท็จจริงในคดีได้ด้วยตนเอง ดังนั้น การตัดสินใจคดีของผู้พิพากษา จึงมิได้เป็นเพียงการตัดสินใจจากข้อมูลที่โจทก์หรือจำเลยเสนอมาเท่านั้น ดังนั้น เมื่อเกิดกรณีที่มีอุปสรรค หรือเหตุอื่นใดที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่พยานบุคคลได้นั้น ศาลมีอำนาจหน้าที่ที่จะดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(2.1) ซักถามและบันทึกเทปล่วงหน้า ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 223 หากปรากฏว่าพยานบุคคลดังกล่าวไม่สามารถเบิกความต่อศาลได้เป็นระยะเวลาอันนาน โดยไม่มีกำหนด ศาลอาจแต่งตั้งให้ผู้พิพากษาคนใดคนหนึ่งไปทำการซักถามพยานปากดังกล่าวได้ล่วงหน้า โดยที่ทนาย จำเลยและจำเลยสามารถเข้าร่วมฟังการซักถามพยานปากดังกล่าวได้ นอกจากนี้ยังสามารถทำการบันทึก เทปวิดีโอไว้เพื่อนำไปใช้ในระหว่างการพิจารณาคดีได้อีกเช่นกัน¹⁴

(2.2) กำหนดให้มีการสืบพยานลับหลังได้ ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 247 ในกรณีที่ศาลว่าหากมีการซักถามพยานดังกล่าวต่อหน้าจำเลย จะเป็นเหตุให้พยานไม่ทำการ เบิกความตามความเป็นจริง ศาลมีอำนาจสั่งให้จำเลยออกจากห้องพิจารณาคดีระหว่างการซักถามพยาน ปากดังกล่าวได้โดยเมื่อภายหลังจากการสืบพยานเสร็จสิ้นและจำเลยได้อนุญาตให้กลับเข้ามายังห้อง พิจารณาคดีแล้วผู้พิพากษาจะต้องทำการแจ้งให้จำเลยทราบถึงใจความสำคัญของคำเบิกความของพยาน คนดังกล่าว¹⁵

the person concerned was examined under oath. If not, an oath shall be administered where the court deems this necessary and can still administer such oath.

¹⁴ Criminal Procedure Code (Strafprozeßordnung, StPO). Section 223. Witness Examination on Commission or by Request

(1) The court may order that a witness or expert be examined by a commissioned or a requested judge if illness or infirmity or other insurmountable impediments prevent him from appearing at the main hearing for a long or indefinite period of time.

(2) The same rule shall apply if a witness or an expert cannot reasonably be expected to appear because of the great distance involved.

(3) The witnesses shall be heard under oath unless exceptions are prescribed or admitted.

¹⁵ Criminal Procedure Code (Strafprozeßordnung, StPO). Section 247. Removal of the Defendant from Courtroom

The court may order that the defendant leave the courtroom during an examination if it is to be feared that a co-defendant or a witness will not tell the truth when examined in the presence of the defendant. The same shall

(2.3) การใช้ชุดยพินิจอนุญาตให้ใช้โทรศัพท์สนั่วงจรปิดหรือการประชุมทางจอภาพ (Video Conference) ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 247 a. หากปรากฏถึงเหตุอันเชื่อได้ว่า หากพยานบุคคลดังกล่าวมาปรากฏตัวในศาล เพื่อเบิกความเป็นพยานในคดีแล้วจะเกิดอันตรายแก่พยาน ศาลอาจมีคำสั่งให้พยานสามารถเบิกความได้จากนอกห้อง โดยอาจอยู่ในห้องอื่นของอาคารศาล หรืออยู่ ณ สถานที่อื่นที่มีความปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นในหรือนอกประเทศก็ตาม โดยผ่านทางโทรศัพท์สนั่วงจรปิด หรือการประชุมทางจอภาพ (Video Conference)

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าศาลจะนำมาตรการคุ้มครองใด ๆ มาใช้ในการคุ้มครองพยาน ศาลจะต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ เป็นกรณีไป เช่น หน้าที่ของศาลที่จะดำเนินการต่อการกระทำความผิดทางอาญาในลักษณะที่สอดคล้องกับหลักความยุติธรรม สิทธิของจำเลยที่จะมีโอกาสให้การต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ภายใต้หลักนิติธรรม ซึ่งรวมถึงโอกาสที่จะซักถามพยาน เป็นต้น

(3) ตำรวจ เนื่องจากสหพันธรัฐเยอรมนีนั้น ได้มีการกล่าวถึงเรื่องของการคุ้มครองพยานไว้ในกฎหมายตำรวจ (Police Law) ด้วยเช่นกัน ซึ่งจากการศึกษากฎหมายดังกล่าวพบว่า ได้มีการกำหนดหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในเรื่องของการดำเนินการคุ้มครองพยานไว้ดังนี้

(3.1) ดูแลสภาพจิตใจของพยานและแนะนำในเรื่องของพฤติกรรม

(3.2) จัดให้มีการคุ้มครองความปลอดภัยของพยาน ทั้งแบบเปิดเผยและแบบเป็นการลับ

(3.3) จัดหาชื่อ ที่อยู่ เอกสารเกี่ยวกับรูปพรรณสัณฐาน อาชีพใหม่ โดยจะอยู่ภายในหรือนอกประเทศก็ได้

(3.4) ให้ความช่วยเหลือในด้านเงินทุนเลี้ยงชีพเป็นการชั่วคราวจนกว่าจะมีอาชีพใหม่ และสามารถเลี้ยงตนเองได้

ภายใต้การคุ้มครองพยานของสหพันธรัฐเยอรมนีนั้น กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้กำหนดแนวทางในการดำเนินการดังกล่าว โดยในแต่ละปี ปรากฏว่ามีผู้เป็น

apply if, on examination of a person under sixteen years of age as a witness in the defendant's presence, considerable detriment to the well-being of such witness is to be feared or if an examination of another person as a witness in the defendant's presence poses an imminent risk of serious detriment to that person's health. The defendant's removal may be ordered for the duration of discussions concerning the defendant's condition and his treatment prospects, if substantial detriment to his health is to be feared. When the defendant is present again the presiding judge shall inform him of the essential contents of the proceedings, including the testimony, during his absence.

พยานภายใต้การคุ้มครองพยานมีกว่า 650 คน โดยในการเข้าร่วมการคุ้มครองนี้ พยานจะต้องให้ความยินยอม รวมทั้งต้องมีความเหมาะสมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจด้วย¹⁶

3) การบริหารจัดการเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน

ประเทศเยอรมันเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษ ที่ 19 เรื่อยมาจนถึงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่วนประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมันนั้น ได้มีกฎหมายใหม่ของตนเองตามระบบปกครองสังคมนิยมหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยได้มีการแบ่งออกเป็นเยอรมันตะวันออกและเยอรมันตะวันตก และได้มีการรวมกันเป็นประเทศเดียวอีกครั้งในปี 1989

สำหรับการคุ้มครองพยานบุคคลของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 68 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่วางหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองพยานบุคคลซึ่งมีความเสี่ยงจากการทำหน้าที่เป็นพยาน โดยกำหนดมาตรการในการคุ้มครอง และลักษณะความเสี่ยงของพยานบุคคลที่จะเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยาน

ในกรณีที่พยานบุคคลนั้นมีความเสี่ยงไม่มาก กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 68 ได้กำหนดให้ใช้มาตรการคุ้มครองพยานแบบธรรมดา ตรงกันข้ามหากพยานบุคคลนั้นมีอัตราความเสี่ยงสูง พยานบุคคลจะถูกดำเนินการตามมาตรการพิเศษทันที การดำเนินการต่าง ๆ จะถือว่าเป็นความลับเพราะการเปิดเผยข้อมูลอาจจะก่อให้เกิดอันตรายต่อพยานและบุคคลในครอบครัว ซึ่งภัยอันตรายนั้นอาจจะกระทบต่อชีวิต ร่างกาย และเสรีภาพ จะมีการเปลี่ยนแปลงที่อยู่ ข้อมูลส่วนตัว และเอกสารทางทะเบียนใหม่ทั้งหมด นอกจากนี้กฎหมายยังให้อำนาจศาลที่จะออกหมายจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เข้าไปรบกวนความปลอดภัยของพยานและบุคคลในครอบครัวของพยานได้¹⁷

¹⁶ Criminal Procedure Code (Strafprozeßordnung, StPO). Section 247a. Witness Examination in Another Place

If there is an imminent risk of serious detriment to the well-being of the witness were he to be examined in the presence of those attending the main hearing and if that risk cannot be averted in some other way, namely by removing the defendant and by excluding the public, the court may order that the witness remain in another place during the examination; such order shall also be admissible under the conditions set out in Section 251 subsection (1), numbers 2, 3 or 4, insofar as this is necessary for establishing the truth. The decision shall be incontestable. A simultaneous audio-visual transmission of the testimony shall be provided in the courtroom. The testimony shall be recorded if there are grounds to fear that it will not be possible to examine the witness at a future main hearing and if the recording is necessary for establishing the truth. Section 58a subsection (2) shall apply mutatis mutandis.

¹⁷ Criminal Procedure Code (Strafprozeßordnung, StPO). Section 68. Examination as to Witness' Identity and Personal Particulars

สรุปได้ว่า กฎหมายคุ้มครองพยานของต่างประเทศมีวิธีการคุ้มครองพยานตามที่กฎหมายของแต่ละประเทศบัญญัติไว้ สำหรับองค์กรที่ดำเนินการประกอบด้วยหลายหน่วยงานทำงานร่วมกัน ในลักษณะการประสานงานเพื่อให้บรรลุตามความมุ่งหมายของมาตรการคุ้มครองพยาน และการบริหารจัดการเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพ เห็นได้ว่า กฎหมายคุ้มครองพยานของประเทศสหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลีย และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีวิธีการคุ้มครองพยาน องค์กรที่ดำเนินการ และการบริหารงาน เป็นไปตามที่กฎหมายให้อำนาจหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องใช้มาตรการคุ้มครองพยานและการดำเนินการอื่นในลักษณะที่เป็นหลักประกันให้ความปลอดภัยแก่พยานได้

3.2 กฎหมายไทย

3.2.1 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

ประเทศไทยมีแนวคิดการคุ้มครองพยานเช่นเดียวกับต่างประเทศ ที่มาจากหลักสากลในด้าน การให้ความคุ้มครองพยาน โดยหลักมาตรฐานสากลในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้มีเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 คือ บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติรับรองสิทธิ

(1) The hearing begins with the witness being asked to state his first name and family name, age, position or trade and place of residence. Witnesses who have made observations in their official capacity may state their place of work instead of their place of residence.

(2) If there is reason to fear that the witness or another person might be endangered by the witness stating his place of residence, the witness may be permitted to state his business address or place of work or another address at which documents can be served instead of stating his place of residence. Under the condition set out in the first sentence, the presiding judge may permit the witness not to state his place of residence during the main hearing.

(3) If there is reason to fear that revealing the identity or the place of residence or whereabouts of the witness would endanger the witness' or another person's life, limb or liberty, the witness may be permitted not to state personal particulars or to state particulars only of an earlier identity. However, if so asked at the main hearing, he shall be required to state in what capacity the facts he is indicating became known to him. Documents establishing the witness' identity shall be kept by the public prosecution office. They shall only be included in the files when the danger ceases.

(4) Where necessary, questions relating to circumstances justifying the witness' credibility in the case at hand, particularly concerning his relationship with the accused or the aggrieved party, shall be submitted to him.

ของบุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญาให้ได้รับความคุ้มครองการปฏิบัติที่เหมาะสมและค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ และเนื่องจากพยานยังไม่ได้รับการคุ้มครองเท่าที่ควร ทั้งที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพิสูจน์ความจริงในทางอรรถคดี เป็นเหตุให้เกิดผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรม ดังนั้น เพื่อเพิ่มความคุ้มครองพยานให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

หลักการสำคัญของพระราชบัญญัตินี้เป็นการคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่พยานในคดีอาญา โดยมุ่งหมายให้พยานมีความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพการดำเนินการของรัฐที่จะคุ้มครองพยานให้ได้รับความปลอดภัย และทำให้พยานมีความมั่นใจในการที่จะไปเป็นพยานต่อพนักงานสอบสวน และเบิกความเป็นพยานในชั้นศาล เพื่อพิสูจน์การกระทำความผิดทางอาญา ดังนี้

1) คำจำกัดความเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 3 ได้ให้คำจำกัดความคำที่สำคัญไว้ ดังนี้

“พยาน” หมายความว่า พยานบุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาลในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งผู้ชำนาญการพิเศษ แต่มิให้หมายความรวมถึง จำเลยที่อ้างตนเองเป็นพยาน

“ความปลอดภัย” หมายความว่า ความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของพยาน ทั้งก่อน ขณะ และหลังมาเป็นพยาน

พยานที่จะได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้ จึงได้แก่ พยานในคดีอาญาที่จะมาให้หรือได้มาให้ข้อเท็จจริงต่อเจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าพนักงานอื่นที่มีอำนาจสืบสวนสอบสวนคดีอาญา พยานที่พนักงานอัยการเรียกมาให้ถ้อยคำหรือส่งสำนวนให้พนักงานสอบสวนสอบสวนเพิ่มเติม และพยานที่ไปเบิกความต่อศาล รวมถึงผู้ชำนาญการพิเศษ ได้แก่ พยานผู้มีความเชี่ยวชาญในทางวิทยาศาสตร์ ศิลปะ ฝีมือ พาณิชยกรรม การแพทย์ หรือกฎหมายต่างประเทศ

สำหรับความปลอดภัยของพยานที่จะได้รับการคุ้มครอง กฎหมายบัญญัติให้พยานได้รับการคุ้มครองทั้งก่อน ขณะ และหลังมาเป็นพยาน การคุ้มครองพยานให้ได้รับความปลอดภัย จึงเป็นการคุ้มครองพยานนับแต่เข้ามาเกี่ยวข้องกับพยานจนกระทั่งได้รับความปลอดภัย แม้ได้เบิกความเป็นพยานต่อศาลแล้วก็ยังได้รับการคุ้มครอง หากมีพฤติการณ์ความไม่ปลอดภัยเกิดแก่พยาน หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ให้ความคุ้มครองก็ยังมีหน้าที่ดำเนินการคุ้มครองพยานต่อไปอีก

2) หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองพยาน

หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานมีหลายหน่วยงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ประกอบด้วย สำนักงานคุ้มครองพยาน สังกัด กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม เป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบในการคุ้มครองพยาน ตามมาตรการทั่วไป และมาตรการพิเศษ การปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม รวมทั้งประสานการปฏิบัติงานและข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยสำนักงานคุ้มครองพยาน มีโครงสร้างและอัตรากำลัง คือ ผู้อำนวยการสำนักงาน (เจ้าหน้าที่บริหารงานยุติธรรม 9) กลุ่มงานคุ้มครองพยาน ฝ่ายบริหารงานทั่วไป กลุ่มงานติดตามพยานและคดี กลุ่มงานพัฒนาระบบและมาตรฐานการคุ้มครองพยาน กลุ่มค่าตอบแทนและค่าใช้จ่าย และกลุ่มงานประสานความร่วมมือหน่วยงานต่างประเทศซึ่งอัตรากำลัง ในการปฏิบัติงานของสำนักงานคุ้มครองพยานในปัจจุบันยังไม่มีเจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติในการคุ้มครองพยาน ปัจจุบันสำนักงานคุ้มครองพยานมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายกระทรวงแบ่งส่วนราชการ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2545 ประกาศตามราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 119 ตอนที่ 103 ก ลงวันที่ 9 ตุลาคม 2545 ให้สำนักงานคุ้มครองพยานเป็นหน่วยงานในสังกัด กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม มีอำนาจหน้าที่ 1) ดำเนินการคุ้มครองพยานตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา 2) ประสานงานกับพนักงานสอบสวนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองพยาน 3) พัฒนาระบบและมาตรการคุ้มครองพยานให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด 4) เสนอแนะปรับปรุงและแก้ไขกฎหมาย กฎระเบียบหรือข้อบังคับตลอดจนมาตรการต่าง ๆ ในการคุ้มครองพยาน 5) ติดตามและประเมินผลการดำเนินการคุ้มครองพยาน 6) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือที่ได้รับมอบหมาย สำหรับการรับคำร้องขอและพิจารณารับพยานเพื่อคุ้มครองมีวิธีการดำเนินการโดยประสานขอความร่วมมือให้หน่วยงานที่รับผิดชอบคดีอาญาในชั้นสอบสวน ได้แก่ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย กรมสอบสวนคดีพิเศษ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ดำเนินการคุ้มครองพยาน ตลอดจนรับผิดชอบการเบิกจ่ายงบประมาณในการคุ้มครองพยานให้กับพยานที่ส่งต่อให้หน่วยงานอื่นดำเนินการโดยประสานการเบิกจ่ายกับหน่วยงานดังกล่าว จากสถิติของสำนักงานคุ้มครองพยานที่ผ่านมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ถึง พ.ศ. 2553 ปรากฏว่ามีผู้ขอรับการคุ้มครองพยานกับหน่วยงานต่าง ๆ

ดังนี้ สำนักงานคุ้มครองพยาน 1,119 ราย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ 385 ราย กรมสอบสวนคดีพิเศษ 70 ราย กรมการปกครอง 1 ราย รวม 1,575 ราย¹⁸

สรุปได้ว่า ตามที่กฎหมายบัญญัติให้สำนักงานคุ้มครองพยานมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการคุ้มครองพยาน ทำให้พยานไปร้องขอให้คุ้มครองกับสำนักงานคุ้มครองพยานมากที่สุด แต่หน่วยงานดังกล่าวไม่มีกำลังเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานการคุ้มครองพยาน เมื่อพยานร้องขอให้คุ้มครองพยานได้ ใช้วิธีการขอความร่วมมือ ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบคดีอาญาและมีอำนาจหน้าที่คุ้มครองพยาน อื่น ๆ ดำเนินการคุ้มครองพยาน

3) อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจในการคุ้มครองพยาน

ตามมาตรา 6 และมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้ให้อำนาจหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ ในการดำเนินการคุ้มครองพยาน สำหรับอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจนั้น เป็นพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนคดีอาญา จึงอาจจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นเป็นการสมควร หรือกรณีที่พยานหรือบุคคลอื่นใดซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องกับได้ร้องขอ ทั้งนี้ พยานต้องยินยอมให้เจ้าพนักงานตำรวจดำเนินการคุ้มครอง และเมื่อผู้มีอำนาจอนุมัติตามระเบียบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ความไม่ปลอดภัยแล้ว กรณีที่อนุมัติให้คุ้มครองพยานหน่วยงานในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่มีหน้าที่คุ้มครองพยานจะจัดเจ้าพนักงานตำรวจที่ทำงานด้านสืบสวนหรือปราบปรามไปดำเนินการคุ้มครองพยาน อำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานของเจ้าพนักงานตำรวจจึงแบ่งออกเป็น 2 กรณี ดังนี้

¹⁸ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. มาตรา 6 บัญญัติว่า “ในกรณีที่พยานไม่ได้รับความปลอดภัย พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยาน แล้วแต่กรณี อาจจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครอง ตามที่เห็นเป็นการสมควร หรือตามที่พยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องกับได้ร้องขอ และในกรณีจำเป็นบุคคลดังกล่าวจะขอให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็น ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วยการแจ้งและวิธีการที่เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นจะให้ความคุ้มครองแก่พยานตามคำขอและการสิ้นสุดลงซึ่งการคุ้มครองตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่กำหนด โดยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือหัวหน้าหน่วยงานของรัฐของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง แล้วแต่กรณี”

มาตรา 13 บัญญัติว่า “ให้จัดตั้งสำนักงานคุ้มครองพยานขึ้นในกระทรวงยุติธรรม และให้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ การปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม รวมทั้งประสานการปฏิบัติงานและข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานตามพระราชบัญญัตินี้”.

(1) เจ้าพนักงานตำรวจที่มีหน้าที่สืบสวนสอบสวน เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจหน้าที่สืบสวนสอบสวนคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้น เจ้าพนักงานตำรวจที่มีอำนาจสืบสวนสอบสวนคดีอาญา จึงมีความเกี่ยวข้องกับพยาน โดยได้พบกับพยานเมื่อทำการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา กรณีมีพฤติการณ์ที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย เจ้าพนักงานตำรวจที่มีอำนาจสืบสวนสอบสวน จึงอาจจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครอง หรือพยานเห็นว่าตนเองอาจไม่ได้รับความปลอดภัยจากการมาให้ถ้อยคำกับพนักงานสอบสวน หรือการที่ไปเบิกความในชั้นศาล อาจยื่นคำร้องขอ กับเจ้าพนักงานตำรวจดังกล่าวให้คุ้มครองความปลอดภัย

(2) เจ้าพนักงานตำรวจที่พิจารณาอนุมัติและดำเนินการคุ้มครองพยานกรณีพยานไม่ได้รับความปลอดภัยจากการไปเป็นพยานในคดีอาญา พยานอาจร้องขอให้คุ้มครองความปลอดภัยได้จากหน่วยงานของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ ในทางปฏิบัติกรณีคดีอาญาอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานใด หน่วยงานนั้นจะดำเนินการคุ้มครองพยานในคดีอาญาดังกล่าวด้วย ดังนั้น เมื่อพยานร้องขอให้คุ้มครองพยานจึงร้องขอถึงหน่วยงานที่รับผิดชอบคดีอาญา เช่น สถานีตำรวจในพื้นที่ที่รับผิดชอบคดีอาญา หรือร้องขอได้กับสำนักงานคุ้มครองพยาน ซึ่งหากพยานไปร้องขอถึงสำนักงานคุ้มครองพยาน หน่วยงานดังกล่าวจะพิจารณาข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ความปลอดภัย หากเห็นว่ามีความไม่ปลอดภัยจะขอความร่วมมือให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติดำเนินการคุ้มครองพยานต่อไป เจ้าพนักงานตำรวจผู้มีอำนาจพิจารณาอนุมัติให้คุ้มครองพยาน เมื่อได้รับคำร้องจากพยานที่มาร้องขอที่สถานีตำรวจ หรือการประสานขอความร่วมมือให้คุ้มครองพยานจากหน่วยงานอื่น จะพิจารณาข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ความปลอดภัย กรณีที่เห็นว่าพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัยจะออกคำสั่งให้เจ้าพนักงานตำรวจในสถานีตำรวจที่ปฏิบัติงานด้านการสืบสวนหรือปราบปรามในสถานีตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานระดับกองบังคับการตามความจำเป็นและเหมาะสม เพื่อให้ดำเนินการคุ้มครองพยานต่อไป

เจ้าพนักงานตำรวจจึงมีอำนาจดำเนินการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่เพิ่มเติมของเจ้าพนักงานตำรวจที่มีอำนาจสืบสวนสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รวมถึงเจ้าพนักงานตำรวจที่อนุมัติ หรือดำเนินการคุ้มครองพยาน เป็นเจ้าพนักงานตำรวจที่เป็นหัวหน้าสถานีตำรวจและเจ้าพนักงานตำรวจที่ปฏิบัติงานในด้านสืบสวนหรือปราบปราม และต้องปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองพยานตามคำสั่งที่หัวหน้าสถานีตำรวจได้มอบหมายให้คุ้มครองพยาน โดยการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ไม่ได้จัดให้มีเจ้าพนักงานตำรวจปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองพยานแต่อย่างใด จึงน่าจะจัดให้มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานเฉพาะ เนื่องจากการจัดองค์กรให้มีเจ้าหน้าที่เฉพาะจะทำให้พยานมีความเชื่อมั่นในมาตรการคุ้มครองของรัฐมากขึ้น เช่น

กรณีที่กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพได้จัดตั้งศูนย์ประสานงานคุ้มครองพยานสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อรับคำร้องและประสานการปฏิบัติงานระหว่างกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกับศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้มีพยานมาขอเข้าโครงการคุ้มครองพยานหลายรายและเป็นพยานคดีสำคัญที่ไม่ใช่ผู้เสียหายในคดี¹⁹

4) มาตรการในการคุ้มครองพยาน

มาตรการในการคุ้มครองพยาน แบ่งออกเป็น 2 มาตรการ คือ มาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ ดังนี้

(1) มาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยาน

มาตรการทั่วไป คือ กรณีที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัยก็จะใช้มาตรการคุ้มครองตามวิธีการที่หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ได้ออกระเบียบรองรับการคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปไว้ รวมถึงการจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย เว้นแต่พยานจะไม่ให้ความยินยอม และการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้ ดังนั้น ในกรณีที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย ย่อมได้รับความคุ้มครองจากรัฐไม่ว่า ในชั้นการสืบสวนสอบสวน การพิจารณาคดีของศาล และภายหลังเบิกความต่อศาลแล้ว²⁰

¹⁹ วีระพงษ์ บุญโยภาส และคณะ. (ม.ป.ป.). *การบริหารจัดการระบบงานคุ้มครองพยานของสำนักงานคุ้มครองพยานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546*. เอกสารประกอบการสัมมนา. หน้า 10-12.

²⁰ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. มาตรา 6 บัญญัติว่า “ในกรณีที่พยานไม่ได้รับความปลอดภัย พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาศาล หรือพนักงานคุ้มครองพยาน แล้วแต่กรณี อาจจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นเป็นการสมควร หรือตามที่พยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ และในกรณีจำเป็นบุคคลดังกล่าวจะขอให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็น ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย

การแจ้งและวิธีการที่เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นจะให้ความคุ้มครองแก่พยานตามคำขอและการสิ้นสุดลงซึ่งการคุ้มครองตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามระเบียบที่กำหนด โดยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือหัวหน้าหน่วยงานของรัฐของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง แล้วแต่กรณี

การคุ้มครองให้พยานได้รับความปลอดภัย ให้รวมถึงการจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย เว้นแต่พยานจะไม่ให้ความยินยอม และการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้ ทั้งนี้ ตามความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของพยานและลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง”.

มาตรการทั่วไปให้นำมาใช้บังคับกับการคุ้มครองในกรณีที่มี ภิรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัยด้วย²¹

ทั้งนี้ การที่เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองพยานจะดำเนินการคุ้มครองพยานได้ต้องได้รับความยินยอมของพยาน หรือบุคคลที่พยานได้ร้องขอให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องพิจารณานำมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานมาใช้บังคับแก่บุคคลดังกล่าว ความยินยอมจึงเป็นเงื่อนไขที่เจ้าหน้าที่จะรับพยานเข้าสู่การดำเนินการได้ ซึ่งเป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Right U.N.1948) คือ สิทธิในการดำรงชีวิต (right to life) และสิทธิที่จะมีเสรีภาพ (right to liberty) เนื่องจากการคุ้มครองพยานเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องดำเนินการที่เป็นการกระทบต่อความเป็นอยู่ตามปกติของพยาน ซึ่งการบัญญัติกฎหมายในลักษณะนี้เป็นการคำนึงถึงหลักการสิทธิมนุษยชนแม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจะบัญญัติให้บุคคลมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม โดยให้พยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐก็ตาม

(2) มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ใช้กับพยานเฉพาะคดีที่กฎหมายกำหนดไว้ เนื่องจากเป็นคดีสำคัญ และต้องได้รับการอนุมัติจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเพื่อให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน²²

²¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. มาตรา 7 บัญญัติว่า “ในกรณีที่มี ภิรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย และพยานได้ร้องขอให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องพิจารณานำมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานมาใช้บังคับแก่บุคคลดังกล่าว ได้ตามความจำเป็นที่เห็นสมควร เว้นแต่บุคคลดังกล่าวจะไม่ให้ความยินยอม”

²² พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. มาตรา 8 บัญญัติว่า “พยานในคดีอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ อาจได้รับความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษได้

(1) คดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต หรือกฎหมายว่าด้วยศุลกากร

(2) คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร ตามประมวลกฎหมายอาญา

(3) คดีความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา เฉพาะที่เกี่ยวกับการเป็นธุระจัดหา ล่อไป หรือพาไป เพื่อการอนาจาร เพื่อสนองความใคร่ของผู้อื่น และความผิดฐาน พรากเด็กและผู้เยาว์ ความผิดตามกฎหมายว่าด้วย มาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก หรือความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี หรือความผิดเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของกิจการค้าประเวณี ผู้ดูแล หรือผู้จัดการกิจการค้าประเวณีหรือสถานการค้าประเวณี หรือเป็นผู้ควบคุมผู้กระทำการค้าประเวณีในสถานการค้าประเวณี

ให้สำนักงานคุ้มครองพยานดำเนินการเพื่อคุ้มครองพยาน ในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) ย้ายที่อยู่ หรือจัดหาที่พักอันเหมาะสม
- (2) จ่ายค่าเลี้ยงชีพที่สมควรแก่พยาน หรือบุคคลที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของพยาน เป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอาจขอขยายระยะเวลาครั้งละไม่เกินสามเดือน แต่ไม่เกินสองปี
- (3) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนที่สามารถระบุตัวพยาน รวมทั้งการดำเนินการเพื่อกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามคำขอของพยานด้วย
- (4) ดำเนินการเพื่อให้มีอาชีพหรือให้มีการศึกษาอบรม หรือดำเนินการใดเพื่อให้พยานสามารถดำรงชีพอยู่ได้ตามที่เหมาะสม
- (5) ช่วยเหลือในการเรียกร้องสิทธิที่พยานพึงได้รับ
- (6) ให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาที่จำเป็น
- (7) ดำเนินการอื่นใดให้พยานได้รับความช่วยเหลือ ได้รับความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร ในกรณีที่ได้มีการดำเนินการตามวรรคหนึ่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามคำขอดังกล่าว โดยให้ถือว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นความลับ และห้ามมิให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเปิดเผยข้อมูลนั้น เว้นแต่จะ ได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม²³

(4) คดีความผิดเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม ได้แก่ ความผิดฐานอั้งยี่และช่องโจร ตามประมวลกฎหมายอาญา และให้หมายความร่วมมือถึงความผิดอื่นใดที่มีลักษณะ เป็นการกระทำร่วมกันโดยกลุ่มอาชญากรที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ และมีการวางเครือข่ายเป็นขบวนการหรือองค์กรลับอย่างซับซ้อนและเป็นสัดส่วน

(5) คดีความผิดที่อัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป หรือโทษสถานหนักกว่านั้น

(6) คดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครองพยาน

²³ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. มาตรา 10 ซึ่งบัญญัติว่า “ให้สำนักงานคุ้มครองพยานดำเนินการเพื่อคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- (1) ย้ายที่อยู่ หรือจัดหาที่พักอันเหมาะสม
- (2) จ่ายค่าเลี้ยงชีพที่สมควรแก่พยาน หรือบุคคลที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของพยานเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอาจขอขยายระยะเวลาครั้งละไม่เกินสามเดือน แต่ไม่เกินสองปี
- (3) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนที่สามารถระบุตัวพยาน รวมทั้งการดำเนินการเพื่อกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามคำขอของพยานด้วย

5) การอุทธรณ์คำสั่งที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยาน

กรณีพยานซึ่งได้รับการคุ้มครองตามมาตราการทั่วไป และมาตรการพิเศษ ตามที่กล่าวมาข้างต้นได้รับคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานตามที่กฎหมายบัญญัติไว้แล้ว ไม่พอใจคำสั่งดังกล่าวให้มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งได้²⁴

3.2.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจหน้าที่สืบสวนสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานอกจากกฎหมายดังกล่าว ยังมีบทบัญญัติที่มีลักษณะที่เป็นการคุ้มครองพยานให้ได้รับความปลอดภัยแทรกอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งถือได้ว่าเป็นการคุ้มครองพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติถึงสิทธิและหน้าที่ของพยานบุคคลไว้ ตลอดจนวิธีการนำสืบพยานบุคคลของศาล ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานบุคคล ดังต่อไปนี้

- 1) อำนาจหน้าที่สืบสวนสอบสวนคดีอาญาของเจ้าพนักงานตำรวจ
พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจทำการสืบสวนคดีอาญาได้

(4) ดำเนินการเพื่อให้มีอาชีพหรือให้มีการศึกษาอบรม หรือดำเนิน การใดเพื่อให้พยานสามารถดำรงชีพอยู่ได้ตามที่เหมาะสม

- (5) ช่วยเหลือในการเรียกร่องสิทธิที่พยานพึงได้รับ
- (6) ให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาที่จำเป็น
- (7) ดำเนินการอื่นใดให้พยานได้รับความช่วยเหลือ ได้รับความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร

ในกรณีที่ได้มีการดำเนินการตามวรรคหนึ่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามคำขอดังกล่าว โดยให้ถือว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นความลับ และห้ามมิให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเปิดเผยข้อมูลนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม”

²⁴ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. มาตรา 20 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้ได้รับคำสั่งตามมาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 9 มาตรา 10 มาตรา 11 มาตรา 12 มาตรา 16 มาตรา 17 หรือมาตรา 19 อันมิใช่คำสั่งของศาล ไม่พอใจคำสั่งดังกล่าวให้มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งนั้น โดยยื่นเป็นคำร้องต่อศาลยุติธรรมชั้นต้น ซึ่งมีไต่สวนแขวง และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา หรือศาลทหารชั้นต้นที่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้น หรือบุคคลเหล่านั้นมีที่อยู่ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง

การคุ้มครองพยานตามมาตราการทั่วไปนั้น กรณีที่พยานไม่พอใจคำสั่งในการคุ้มครองพยานตามมาตรา 6 และมาตรา 7 สามารถอุทธรณ์คำสั่ง โดยยื่นเป็นคำร้องต่อศาลยุติธรรมที่มีเขตอำนาจเหนือคดีอาญาหรือในเขตที่พยานมีที่อยู่ได้ เป็นการให้สิทธิพยานในคดีอาญาที่เห็นว่าคำสั่งของเจ้าหน้าที่ไม่ถูกต้อง โดยให้มีการตรวจสอบการบังคับใช้กฎหมายโดยองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.

การสืบสวนคือ การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน เพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด ซึ่งอำนาจสืบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจไม่มีกฎหมายจำกัดอำนาจให้เจ้าพนักงานตำรวจทำการสืบสวนได้เฉพาะในพื้นที่รับผิดชอบได้เท่านั้น เจ้าพนักงานตำรวจจึงมีอำนาจสืบสวนในท้องที่อื่นได้ และมีอำนาจจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดได้²⁵

เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจสอบสวนในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

สำหรับในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ให้ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญา ซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติในมาตรา 19 มาตรา 20 และมาตรา 21 ความผิดอาญาได้เกิดในเขตอำนาจพนักงานสอบสวนคนใด โดยปกติให้เป็นหน้าที่พนักงานสอบสวน ผู้นั้นเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนความผิดนั้น ๆ เพื่อดำเนินคดี เว้นแต่เมื่อมีเหตุจำเป็นหรือเพื่อความสะดวก จึงให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสอบสวน

²⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 17 บัญญัติว่า “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจทำการสืบสวนคดีอาญาได้”

มาตรา 2 (10) การสืบสวน หมายความว่า การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน เพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด ซึ่งอำนาจสืบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจไม่มีกฎหมายจำกัดอำนาจให้เจ้าพนักงานตำรวจทำการสืบสวนได้เฉพาะในพื้นที่รับผิดชอบได้เท่านั้น เจ้าพนักงานตำรวจจึงมีอำนาจสืบสวนในท้องที่อื่นได้ และมีอำนาจจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดได้

ในเขตท้องที่ใดมีพนักงานสอบสวนหลายคน การดำเนินการสอบสวนให้อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนผู้เป็นหัวหน้าในท้องที่นั้น หรือผู้รักษาการแทน²⁶

กรณีความผิดเกิดขึ้นหลายท้องที่ที่เกี่ยวข้องกันหรือต่อเนื่องกัน ซึ่งประกอบด้วยในกรณีดังต่อไปนี้

(1) เป็นการไม่แน่ว่าการกระทำผิดอาญาได้กระทำในท้องที่ใดในระหว่างหลายท้องที่
 (2) เมื่อความผิดส่วนหนึ่งกระทำในท้องที่หนึ่ง แต่อีกส่วนหนึ่งในอีกท้องที่หนึ่ง
 (3) เมื่อความผิดนั้นเป็นความผิดต่อเนื่องและกระทำต่อเนื่องกันในท้องที่ต่าง ๆ เกินกว่าท้องที่หนึ่งขึ้นไป

(4) เมื่อเป็นความผิดซึ่งมีหลายกรรม กระทำลงในท้องที่ต่าง ๆ กัน

(5) เมื่อความผิดเกิดขึ้นขณะผู้ต้องหากำลังเดินทาง

(6) เมื่อความผิดเกิดขึ้นขณะผู้เสียหายกำลังเดินทาง

พนักงานสอบสวนในท้องที่หนึ่งท้องที่ใดที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวนได้ในกรณีข้างต้น พนักงานสอบสวนต่อไปนี้ เป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวน

(1) ถ้าจับผู้ต้องหาได้แล้ว คือพนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่จับได้ อยู่ในเขตอำนาจ

(2) ถ้าจับผู้ต้องหาไม่ได้ คือพนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่พบการกระทำผิดก่อน อยู่ในเขตอำนาจ”

²⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 18 บัญญัติว่า “ในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

สำหรับในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ให้ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญา ซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติในมาตรา 19 มาตรา 20 และมาตรา 21 ความผิดอาญาได้เกิดในเขตอำนาจพนักงานสอบสวนคนใด โดยปกติให้เป็นหน้าที่พนักงานสอบสวน ผู้นั้นเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนความผิดนั้น ๆ เพื่อดำเนินคดี เว้นแต่เมื่อมีเหตุจำเป็นหรือเพื่อความสะดวก จึงให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสอบสวน

ในเขตท้องที่ใดมีพนักงานสอบสวนหลายคน การดำเนินการสอบสวนให้อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนผู้เป็นหัวหน้าในท้องที่นั้น หรือผู้รักษาการแทน”.

การสอบสวน ตามมาตรา 2 (11) ให้ความหมายไว้ว่า หมายความว่าถึงการรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

ความผิดที่เกิดขึ้นในท้องที่เดียว ตามมาตรา 18 ปกติให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ความผิดเกิดขึ้นในเขตอำนาจเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ เว้นแต่เมื่อมีเหตุจำเป็นหรือเพื่อความสะดวก จึงให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องหาหรือถูกจับเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสอบสวนได้

กรณีความผิดเกิดขึ้นหลายท้องที่เกี่ยวเนื่องกันหรือต่อเนื่องกันตามมาตรา 19 ต้องเป็นกรณีความผิดเกิดขึ้นหลายท้องที่เกี่ยวเนื่องกันหรือต่อเนื่องกันเข้าเกณฑ์ประการหนึ่งประการใดตาม (1)-(6) มีผลทำให้พนักงานสอบสวนในท้องที่หนึ่งท้องที่ใดที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวนได้²⁷

2) การคุ้มครองพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีบทบัญญัติที่มีลักษณะเป็นการให้ความคุ้มครองแก่พยานแทรกอยู่ ดังนี้

(1) การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ศาลจะพิจารณาปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ต้องพิจารณาถึงภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราว เป็นมาตรการควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในการควบคุมของรัฐ เพื่อประโยชน์ต่อการพิจารณาคดีและความปลอดภัยต่อพยานหลักฐาน โดยศาลพิจารณาถึงปัจจัยหลายประการ ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งคือการพิจารณา

²⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 19 บัญญัติว่า “ในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) เป็นการไม่ว่าการกระทำผิดอาญาได้กระทำในท้องที่ใดในระหว่างหลายท้องที่
- (2) เมื่อความผิดส่วนหนึ่งกระทำในท้องที่หนึ่ง แต่อีกส่วนหนึ่งในอีกท้องที่หนึ่ง
- (3) เมื่อความผิดนั้นเป็นความผิดต่อเนื่องและกระทำต่อเนื่องกันในท้องที่ต่าง ๆ เกินกว่าท้องที่หนึ่งขึ้นไป
- (4) เมื่อเป็นความผิดซึ่งมีหลายกรรม กระทำลงในท้องที่ต่าง ๆ กัน
- (5) เมื่อความผิดเกิดขึ้นขณะผู้ต้องหากำลังเดินทาง
- (6) เมื่อความผิดเกิดขึ้นขณะผู้เสียหายกำลังเดินทาง

พนักงานสอบสวนในท้องที่หนึ่งท้องที่ใดที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวนได้ในกรณีข้างต้นพนักงานสอบสวนต่อไปนี้เป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวน

(ก) ถ้าจับผู้ต้องหาได้แล้ว คือพนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่จับได้อยู่ในเขตอำนาจ

(ข) ถ้าจับผู้ต้องหาไม่ได้ คือพนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่พบการกระทำผิดก่อนอยู่ในเขตอำนาจ”

จากภัยอันตรายหรือความเสียหายที่อาจเกิดจากการปล่อยชั่วคราวว่ามีหรือไม่เพียงใด โดยจะสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราวได้กรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานตามมาตรา 108/1(2) และในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องหาหรือถูกฟ้องในความผิดมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปี ศาลจะต้องถามพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือโจทก์ว่าจะคัดค้านประการใดหรือไม่ตามมาตรา 109²⁸

(2) การออกหมายจับ เป็นมาตรการการควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งมีเงื่อนไขหลายประการ รวมทั้งเหตุเกรงว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน ศาลจึงใช้อำนาจการออกหมายจับเพื่อเป็นการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยให้อยู่ในอำนาจของรัฐ เพื่อการคุ้มครองพยานหลักฐานต่าง ๆ²⁹

(3) การโอนคดีเพื่อความปลอดภัย เป็นมาตรการที่ใช้ในกรณีของโจทก์และจำเลยที่ข้อเท็จจริงแสดงให้เห็นว่าอาจมีการขัดขวางต่อการไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา หรือน่ากลัวว่าจะเกิดความไม่สงบหรือเหตุร้ายแรงอย่างอื่นขึ้น โดยพิจารณาจากลักษณะของความผิด ฐานะของจำเลย จำนวนจำเลย ความรู้ลึกของประชาชนหรือเหตุผลอย่างอื่น ซึ่งโจทก์หรือจำเลยยื่นเรื่องราวต่ออธิบดีศาลฎีกาขอให้โอนคดีได้³⁰

(4) การสืบพยานล่วงหน้าก่อนและหลังการฟ้องคดี การสืบพยานล่วงหน้ามีได้หลายกรณีตามที่กฎหมายบัญญัติ กรณีพยานบุคคลจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร หรือไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง มักเกี่ยวข้องกับความคิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ที่พยานถูกล่อลวงเข้ามาจากนอกราชอาณาจักร การจะนำ

²⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 108 (6) บัญญัติว่า “ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ต้องพิจารณาข้อเหล่านี้ประกอบ ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่”.

²⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 66 (2) บัญญัติว่า “เหตุที่จะออกหมายจับได้มีดังต่อไปนี้ เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น

ถ้าบุคคลนั้น ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควร ให้สันนิษฐานว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี”.

³⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 26 บัญญัติว่า “หากว่าตามลักษณะของความผิด ฐานะของจำเลย จำนวนจำเลย ความรู้ลึกของประชาชนส่วนมากแห่งท้องถิ่นนั้น หรือเหตุผลอย่างอื่น อาจมีการขัดขวางต่อการไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา หรือน่ากลัวว่าจะเกิดความไม่สงบหรือเหตุร้ายอย่างอื่นขึ้น เมื่อ โจทก์หรือจำเลยยื่นเรื่องราวต่ออธิบดีศาลฎีกาขอให้โอนคดีไปศาลอื่น ถ้าอธิบดีศาลฎีกาอนุญาตตามคำขอนั้น ก็ให้ส่ง โอนคดีไปยังศาลที่ตั้งอธิบดีศาลฎีการะบุไว้”.

ตัวพยานมาสืบภายหลังกระทำไต่ถาม การสืบพยานล่วงหน้านอกจากจะไม่ต้องเป็นภาระติดตามพยานมาเบิกความในชั้นศาลแล้ว ยังเป็นการแก้ปัญหาในส่วนที่พยานได้รับการข่มขู่หรือถูกบีบบังคับจากผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีอิทธิพลได้ นอกจากนี้ก่อนถึงกำหนดวันนัดสืบพยานในกรณีจำเป็นศาลจะมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญในคดีไว้ล่วงหน้าก่อนถึงวันนัดสืบพยานก็ได้³¹ นอกจากนี้ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เมื่อศาลเห็นสมควรหรือคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดร้องขอ ศาลจะมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญในคดีไว้ล่วงหน้าก่อนถึงกำหนดวันนัดสืบพยานก็ได้³²

(5) การสอบสวนพยานเด็กด้วยวิธีการพิเศษ จะเห็นได้ว่า การใช้มาตรการสอบสวนเด็กที่เป็นผู้เสียหายหรือพยานด้วยวิธีพิเศษ เนื่องจากสภาพห้องสอบสวนมีความเป็นทางการทำให้พยานเด็กเกิดความหวาดกลัวในการให้ปากคำ และจากกระบวนการค้นหาความจริงในคดีอาญาบางครั้งอาจทำให้เด็กกระทบกระเทือนจิตใจ ส่วนในการไต่สวนมูลฟ้องเด็กก็มีสิทธิร้องขอให้สอบปากคำด้วยวิธีพิเศษตามหลักเกณฑ์ของมาตรา 133 ทวิ ซึ่งเด็กก็จะถูกสอบถามโดยศาลหรือโดยนักจิตวิทยาหรือนักสังคม

³¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 237 ทวิ บัญญัติว่า “ก่อนฟ้องคดีต่อศาล เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าพยานบุคคลจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานนั้น ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันเป็นการยากแก่การนำพยานนั้นมาสืบในภายหน้า พนักงานอัยการ โดยตนเองหรือโดยได้รับคำร้องขอจากผู้เสียหายหรือจากพนักงานสอบสวน จะยื่นคำร้องโดยระบุนการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิดต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานนั้นไว้ทันทีก็ได้ ถ้ารู้ตัวผู้กระทำผิด และผู้นั้นถูกควบคุมอยู่ในอำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการนำตัวผู้นั้นมาศาล หากถูกควบคุมอยู่ในอำนาจของศาล ให้ศาลเบิกตัวผู้นั้นมาพิจารณาต่อไป

ในกรณีที่ผู้ต้องหาเห็นว่า หากตนถูกฟ้องเป็นจำเลยแล้ว บุคคลซึ่งจำเป็นจะต้องนำมาสืบเป็นพยานของตนจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานนั้น ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันเป็นการยากแก่การนำพยานนั้นมาสืบในภายหน้า ผู้ต้องหานั้นจะยื่นคำร้องต่อศาล โดยแสดงเหตุผลความจำเป็น เพื่อให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานบุคคลนั้นไว้ทันทีก็ได้”.

³² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 173/2 วรรคสอง บัญญัติว่า “ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เมื่อศาลเห็นสมควรหรือคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดร้องขอ ศาลจะมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญในคดีไว้ล่วงหน้าก่อนถึงกำหนดวันนัดสืบพยานก็ได้”.

สงเคราะห์ผ่านโทรทัศน์วงจรปิด โดยศาลจะต้องจัดให้แยกห้องที่จัดไว้เป็นพิเศษต่างหากจากห้องพิจารณาพยานที่เป็นเด็ก จึงได้รับการคุ้มครองจากวิธีการสอบสวนที่มีหลักเกณฑ์พิเศษดังกล่าว³³

การคุ้มครองพยานโดยกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นการแทรกกฎหมายคุ้มครองพยานไว้ในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตั้งแต่ขั้นสืบสวนสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจจนกระทั่งถึงการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล ซึ่งมีผลทำให้พยานได้รับความปลอดภัย ต่อมาเมื่อมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 การคุ้มครองพยานที่แทรกอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในทางปฏิบัติก็ยังคงเป็นการคุ้มครองพยานที่ใช้บังคับกันอยู่ ซึ่งบางครั้งแนวทางบางประการ เช่น การสืบพยานล่วงหน้ามาใช้แก้ไขปัญหาการคุ้มครองพยานตามกฎหมายคุ้มครองพยานในกรณีที่ระยะเวลาการคุ้มครองนานเกินไป หรือขาดแคลนเจ้าหน้าที่ในการดำเนินการ แต่การคุ้มครองพยานพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เป็นมาตรการที่มุ่งให้ความคุ้มครองพยานตั้งแต่ก่อนมาให้ถ้อยคำในชั้นสอบสวนจนกระทั่งภายหลังเบิกความเป็นพยานในชั้นศาลเสร็จสิ้นแล้ว

3) สิทธิและหน้าที่ของพยานบุคคล

กฎหมายบัญญัติให้พยานบุคคลมีหน้าที่ต้องไปเบิกความต่อศาลตอบคำถามและต้องสาบานหรือปฏิญาณตนก่อนเบิกความ แต่กฎหมายก็ให้สิทธิพยานบางจำพวกไม่ต้องกระทำตามหน้าที่

³³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 133 ทวิ บัญญัติว่า “ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายอันมิใช่ความผิดที่เกิดจากการชุลมุนต่อสู้ ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพ ความผิดฐานกรรโชกชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ หรือคดีความผิดอื่นที่มีอัตราโทษจำคุก ซึ่งผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีร้องขอการถามปากคำผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี ให้พนักงานสอบสวนแยกกระทำเป็นส่วนลับในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก และให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการร่วมอยู่ช่วยในการถามปากคำเด็กนั้น และในกรณีที่นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เห็นว่าการถามปากคำเด็กคนใดหรือคำถามใด อาจจะมีผลกระทบกระเทือนต่อจิตใจเด็กอย่างรุนแรง ให้พนักงานสอบสวนถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เป็นการเฉพาะตามประเด็นคำถามของพนักงานสอบสวน โดยมีให้เด็กได้อินคำถามของพนักงานสอบสวนและห้ามมิให้ถามเด็กซ้ำซ้อนหลายครั้งโดยไม่มีเหตุอันสมควร”.

ซึ่งบางกรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้บัญญัติไว้เฉพาะให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้ ดังต่อไปนี้³⁴

(1) หน้าที่ของพยานบุคคลตามที่กฎหมายบัญญัติมีดังต่อไปนี้

(1.1) หน้าที่ในการไปศาลหรือไปยังสถานที่ที่ศาลนัดหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยหลักทั่วไปบุคคลซึ่งคู่ความอ้างเป็นพยานในคดีมีหน้าที่ต้องไปเบิกความต่อศาลด้วยตนเอง และยังมีบทบัญญัติกฎหมายห้ามศาลออกหมายเรียกพยานในกรณี พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไม่ว่าในกรณีใด ๆ พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา ไม่ว่าในกรณีใด ๆ และผู้ที่ได้รับเอกสิทธิ์หรือความคุ้มกันตามกฎหมาย ซึ่งเท่ากับว่าศาลไม่มีอำนาจบังคับบุคคลดังกล่าวให้ไปเบิกความที่ศาลเช่นที่บังคับกับบุคคลทั่วไปได้ และบุคคลตามมาตรานี้จะไปเบิกความหรือไม่ก็ได้³⁵

(1.2) หน้าที่ในการสาบานตนหรือกล่าวคำปฏิญาณก่อนเบิกความประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ก่อนเบิกความพยานทุกคนจึงต้องสาบานตนตามลัทธิศาสนา หรือจารีตประเพณีแห่งชาติของตน หรือกล่าวคำปฏิญาณว่าจะให้การตามความจริงเสียก่อน พยานที่เบิกความโดยไม่ได้สาบานหรือกล่าวคำปฏิญาณ พยานนั้นย่อมรับฟังไม่ได้ เว้นแต่ว่าพยานนั้นได้มาสาบานแล้วรับรองต่อศาลในขณะที่เบิกความอยู่ว่าข้อความที่ตนเบิกความไปก่อนแล้วนั้นเป็นความจริง ย่อมถือว่าพยานได้สาบานตนแล้ว อย่างไรก็ตามมีข้อยกเว้นสำหรับบุคคลที่อาจเบิกความ ต่อศาลโดยไม่ต้องสาบานตนหรือกล่าวคำปฏิญาณ ได้แก่ พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ บุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบห้าปี หรือบุคคลที่ศาลเห็นว่าหย่อนความรู้สึกลึกซึ้งและชอบ พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา และบุคคลซึ่งคู่ความทั้งสองฝ่ายตกลงกันว่าไม่ต้องให้สาบานหรือกล่าวคำปฏิญาณ³⁶

³⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 15 บัญญัติว่า “วิธีพิจารณาข้อใดซึ่งประมวลกฎหมายนี้มีได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้”.

³⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 108 บัญญัติว่า “พยานที่ได้รับหมายเรียกโดยชอบดั่งที่บัญญัติไว้ในมาตรา 106 และมาตรา 107 นั้น จำต้องไป ณ สถานที่และตามวันเวลาที่กำหนดไว้ เว้นแต่มีเหตุเจ็บป่วยหรือมีข้อแก้ตัวอันจำเป็นอย่างอื่น โดยได้แจ้งเหตุนั้นให้ศาลทราบแล้วและศาลเห็นว่าข้ออ้างหรือข้อแก้ตัวนั้นฟังได้”.

³⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 112 บัญญัติว่า “ก่อนเบิกความพยานทุกคนต้องสาบานตนตามลัทธิศาสนาหรือจารีตประเพณีแห่งชาติของตน หรือกล่าวคำปฏิญาณว่า จะให้การตามความจริงเสียก่อน เว้นแต่ (1) พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (2) บุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบห้าปี หรือ

(1.3) หน้าที่เบิกความด้วยวาจาพยานทุกคนจึงต้องเบิกความด้วยวาจา โดยไม่ให้พยานอ่านข้อความที่เขียนมา เว้นแต่จะ ได้รับอนุญาตจากศาล การที่กฎหมายกำหนดให้พยานบุคคลต้องมาเบิกความด้วยวาจาต่อหน้าศาล นอกจากมุ่งที่จะให้บุคคลนั้นตอบข้อซักถามด้วยสติสัมปชัญญะและความทรงจำของตนเอง ซึ่งบุคคลอื่นจะรับมอบมาเป็นผู้เบิกความแทนไม่ได้แล้ว การมาปรากฏตัวของพยานต่อหน้าศาลยังเป็นโอกาสที่ศาลจะได้ตรวจสอบความน่าเชื่อถือในการให้ข้อเท็จจริงของพยานดังกล่าวที่ต้องเบิกความต่อหน้าคู่ความที่เกี่ยวข้องอีกด้วย อย่างไรก็ตาม การเบิกความด้วยวาจาที่จะได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องตามความเป็นจริง โดยไม่เกิดข้อผิดพลาดคลาดเคลื่อนย่อมขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของพยาน และสภาพแวดล้อมในกระบวนการซักถามพยานในศาลด้วย และเพื่อให้พยานถูกรอบงำด้วยอคติต่าง ๆ นอกจากการสาบานหรือกล่าวคำปฏิญาณก่อนการเบิกความ ศาลยังมีอำนาจสั่งให้พยานอื่นที่ยังไม่ได้เบิกความออกไปจากห้องพิจารณา เพื่อกันไม่ให้พยานที่จะเบิกความต่อไปฟังการเบิกความของพยานคนก่อนหน้าตน โดยเฉพาะพยานคู่ของคู่ความฝ่ายเดียวกันที่ศาลต้องการตรวจสอบความน่าเชื่อถือ เพราะพยานคนที่จะเบิกความต่อไปอาจถูกรอบงำจากการได้ฟังการซักถามและการตอบคำถามของพยานอื่น และทำให้มีผลกระทบต่อกรณีที่พยานจะเข้าเบิกความต่อไปได้³⁷

(1.4) หน้าที่เบิกความตามความสัจจริงพยานบุคคลจึงต้องเบิกความตอบข้อซักถามของศาลและคู่ความตามความเป็นจริง มิฉะนั้นอาจมีความผิดอาญา

(2) สิทธิของพยานบุคคล ตามที่กฎหมายกำหนดให้พยานบุคคลมีหน้าที่ต้องไปศาลและเบิกความ ตอบคำถาม และสาบานหรือปฏิญาณตนก่อนเบิกความ แต่กฎหมายได้ให้สิทธิพยานบางจำพวกที่ไม่ต้องกระทำหน้าที่ดังกล่าว ได้แก่ สิทธิที่จะไม่ไปศาลซึ่งกฎหมายให้สิทธิบุคคล บางกลุ่มได้รับอนุญาตให้ไม่ไปศาลก็ได้ เนื่องจากความเจ็บป่วยหรือมีข้อแก้ตัวอันจำเป็นอย่างอื่น สิทธิของพยานบางประเภทที่จะไม่สาบานตนหรือกล่าวคำปฏิญาณก่อนเบิกความ สิทธิที่จะไม่เบิกความ แม้จะมาเป็นพยานจะไม่ยอมเบิกความหรือตอบคำถามใด ๆ ก็ได้สำหรับบุคคลที่ได้รับเอกสิทธิ์หรือความคุ้มกันตามกฎหมาย สิทธิที่จะไม่ตอบคำถามที่อาจทำให้พยานหรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกต้องรับโทษทางอาญา หรือคำถามที่เป็นการหมิ่นประมาทพยาน สิทธิที่จะไม่เปิดเผยความลับที่กฎหมายบัญญัติไว้ ได้แก่ ความลับในทางราชการ ความลับที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ และความลับที่เกี่ยวข้องกับการ

บุคคลที่ศาลเห็นว่าหย่อนความรู้สึกลึกซึ้งและชอบ (3) พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา (4) บุคคลซึ่งคู่ความทั้งสองฝ่ายตกลงกันว่าไม่ต้องให้สาบานหรือกล่าวคำปฏิญาณ”.

³⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 113 บัญญัติว่า “พยานทุกคนต้องเบิกความด้วยวาจา และห้ามไม่ให้พยานอ่านข้อความที่เขียนมา เว้นแต่จะ ได้รับอนุญาตจากศาล หรือเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ”.

ประดิษฐ์คิดค้น โดยบุคคลที่จะอ้างสิทธิความลับในทางราชการ ได้จะต้องเป็นผู้มีหน้าที่ในเรื่องนั้นโดยตรง อาจเป็นผู้มีหน้าที่รักษาความลับ หรือปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับความลับในทางราชการ³⁸

4) วิธีการนำสืบพยานบุคคลในคดีอาญา

การนำสืบพยานบุคคลกฎหมายได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บางเรื่องจะกำหนดให้การนำสืบคดีอาญานำวิธีการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาบังคับใช้ ซึ่งจะกล่าวถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการศึกษา ดังนี้

(1) การนำพยานบุคคลมาสู่ศาล ในกรณีที่คู่ความฝ่ายใดไม่สามารถนำพยานของตนเองมาศาลได้เอง คู่ความฝ่ายนั้นอาจขอต่อศาลให้ออกหมายเรียกพยานนั้นมาศาลได้ ถ้าพยานบุคคลใดไม่ยินยอมจะมาเบิกความเป็นพยานที่ศาลให้คู่ความก็จำเป็นจะต้องไปขอหมายจากศาลเพื่อบังคับให้พยานคนนั้นมาเป็นพยานที่ศาล

กรณีพยานไม่มาศาลในวันนัดมีผลในทางปฏิบัติมากในคดีอาญาเพราะในคดีอาญาถือพยานหลักฐานของโจทก์เป็นหลัก และพยานบุคคลถือเป็นหัวใจของพยานหลักฐาน การที่ฝ่ายจำเลยทำให้พยานของฝ่ายโจทก์ไม่มาเบิกความในศาลได้ เมื่อถึงวันนัด หากพยานไม่มาศาลโดยไม่มีเหตุจำเป็นหรือเหตุผลอ้างอิงที่จะขอเลื่อนคดีได้ ทางฝ่ายจำเลยมักจะแถลงว่าพยานรับหมายแล้ว จึงใจขัดหมายเรียกหรือหลบหนีหมายเรียกขอให้ศาลออกหมายจับพยานแล้วเลื่อนคดีไป เมื่อนัดหน้าไม่ได้ตัวพยานมาแม้ศาลจะเลื่อนไปอีกนัดหนึ่งก็มักจะเป็นกรณีที่โจทก์ไม่มีทางได้ตัวพยานมาสืบและขอให้ศาลตัดพยานนี้ ผลก็คือศาลต้องยกฟ้องโจทก์ หากการพิจารณาคดีอาญาเกิดกรณีที่พยานไม่มาตามกำหนดนัดเกิดจากฝ่ายจำเลยเข้ามาแทรกแซงการมาเบิกความของพยานดังกล่าวในการนำพยานบุคคลมาสู่ศาลดังกล่าว จึงถือได้ว่าเป็นการทำลายระบบกระบวนการวิธีพิจารณาความ ดังนั้น เมื่อพยานไม่มาศาลจึงควรมีการสอดส่องดูแลว่าพยานถูกข่มขู่หรือมีการแจ้งพยานให้หลบหนีหรือไม่ นอกจากนี้ในคดีอาญายังมีบทบัญญัติกฎหมายห้ามมิให้โจทก์อ้างจำเลยเป็นพยาน ฉะนั้นคุณสมบัติของบุคคลที่จะมาเป็นพยานบุคคลจะต้องไม่เป็นจำเลยในคดีอาญาที่ศาลกำลังพิจารณา³⁹

³⁸ ประมวลกฎหมายอาญา. มาตรา 177 “ผู้ใดเบิกความอันเป็นเท็จในการพิจารณาคดีต่อศาล ถ้าความเท็จนั้นเป็นข้อสำคัญในคดีต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าความผิดดังกล่าวในวรรคแรกได้กระทำการในการพิจารณาคดีอาญา ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปีและปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นสี่พันบาท”.

³⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 52 บัญญัติว่า “การที่จะให้บุคคลใดมาที่พนักงานสอบสวนหรือมาที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่หรือมาศาล เนื่องในการสอบสวน การได้สวนมูลฟ้องการพิจารณาคดี

(2) การเบิกความด้วยวาจา กฎหมายได้อนุโลมบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 113 ไปใช้ในคดีอาญา ตามที่พยานบุคคลมีหน้าที่เบิกความด้วยวาจา คือ พยานบุคคลต้องเบิกความด้วยวาจาและห้ามมิให้พยานอ่านข้อความที่เขียนมา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล หรือเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ เนื่องจากพยานบุคคลนั้นหมายถึงบุคคลที่ประสบเหตุการณ์ที่คู่ความพิพาทกันมาด้วยตนเอง และพยานคือคนที่มาเล่าเหตุการณ์ที่ตนประสบมาด้วยตนเองให้ศาลฟังโดยตรงจากความทรงจำของตัวเอง จึงไม่ต้องอาศัยการอ่านจากเอกสารหรือบันทึกเรื่องราวใด ๆ และไม่เบิกความตามคำชี้แนะหรือบงการของผู้อื่น

(3) การสืบพยานกรณีพยานหวาดกลัวจำเลย มาตรา 172 วรรคสาม บัญญัติว่า “ในการสืบพยาน เมื่อได้พิเคราะห์ถึงเพศ อายุ ฐานะ สุขภาพอนามัย ภาวะแห่งจิตของพยาน หรือความเกรงกลัวที่พยานมีต่อจำเลยแล้ว จะดำเนินการโดยไม่ให้พยานเผชิญหน้าโดยตรงกับจำเลยก็ได้ ซึ่งอาจกระทำโดยการใช้อุปกรณ์บังจรรยาปิดสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีอื่นตามที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา และจะให้สอบถามผ่านนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลอื่นที่พยานไว้วางใจด้วยก็ได้”

กรณีที่พยานหวาดกลัวจำเลย กฎหมายได้บัญญัติในลักษณะให้นำวิธีสืบพยานเด็กมาใช้กับพยานที่มีอายุเกิน 18 ปีแล้ว แต่มีภาวะแห่งจิต หรือมีความเกรงกลัวจำเลย จึงไม่ควรให้เข้าเบิกความในห้องพิจารณาเผชิญหน้ากับจำเลย ศาลอาจใช้วิธีแยกพยานไปอยู่ในห้องอื่นแล้วเบิกความผ่านสื่อภาพและเสียงเข้าไปในห้องพิจารณาเหมือนกรณีพยานเด็ก หรืออาจจะให้มีนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่พยานไว้วางใจมาอยู่กับพยาน และให้มีการสอบถามผ่านบุคคลดังกล่าวด้วยก็ได้

(4) การบันทึกคำเบิกความในสื่อภาพและเสียง มาตรา 172 วรรคสี่ บัญญัติว่า “ในการสืบพยาน ให้มีการบันทึกคำเบิกความพยานโดยวิธีการบันทึกลงในวัสดุ ซึ่งสามารถถ่ายถอดออกเป็นภาพและเสียงซึ่งสามารถตรวจสอบถึงความถูกต้องของการบันทึกได้ และให้ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา ใช้การบันทึกดังกล่าวประกอบการพิจารณาคดีด้วย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา”

หรือการอย่างอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ จักต้องมีหมายเรียกของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่หรือของศาล แล้วแต่กรณี

แต่ในกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ไปทำการสอบสวนด้วยตนเอง ย่อมมีอำนาจที่จะเรียกผู้ต้องหาหรือพยานมาได้โดยไม่ต้องออกหมายเรียก”.

กฎหมายได้บัญญัติให้เปลี่ยนวิธีบันทึกคำเบิกความพยานในคดีอาญาเสียใหม่ จากการให้ศาลเป็นผู้สรุปคำเบิกความของพยานแล้วบันทึกไว้ มาเป็นการบันทึกคำเบิกความของพยานไว้ทั้งหมดตามที่พยานเบิกความ รวมทั้งบันทึกภาพ กริยาอาการของพยานไว้ด้วย ซึ่งเป็นพัฒนาการของกระบวนการพิจารณาในศาลที่จะปรับปรุงระบบของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต่อไป⁴⁰

3.2.3 ระเบียบการคุ้มครองพยานในคดีอาญาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

1) ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี เรื่องการคุ้มครองพยานและการป้องกันพยานสำคัญในคดีอาญา

ตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี บทที่ 6 เรื่อง การคุ้มครองพยานและการป้องกันพยานสำคัญในคดีอาญา ข้อ 255 และ ข้อ 256 ได้กำหนดรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ข้อ 255 ด้วยปรากฏว่าคดีอาญาบางคดีในชั้นสอบสวนปรากฏข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานว่ามีมูลความผิด จนพนักงานอัยการได้สั่งฟ้องและยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว แต่ในระหว่างการพิจารณาของศาล ได้มีหมายเรียกพยานหรือผู้เสียหายไปเบิกความ พนักงานสอบสวนไม่สามารถดำเนินการติดตามพยานหรือผู้เสียหายไปเบิกความได้ เพราะพยานไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือพนักงานสอบสวนจัดที่อยู่ของพยานไม่ละเอียดชัดเจน หรือเพิกเฉย จงใจไม่ติดตามพยาน หรือพยานบิดพลิ้ว ไม่เต็มใจไปเบิกความ

⁴⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 172 บัญญัติว่า “การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

เมื่อโจทก์หรือทนายโจทก์และจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาลแล้ว และศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริง ให้อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถามว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การ ก็ให้ศาลจกรายงานไว้และดำเนินการพิจารณาต่อไป

ในการสืบพยาน เมื่อได้พิเคราะห์ถึงเพศ อายุฐานะ สุขภาพอนามัย ภาวะแห่งจิตของพยานหรือความเกรงกลัวที่พยานมีต่อจำเลยแล้ว จะดำเนินการ โดยไม่ให้พยานเผชิญหน้าโดยตรงกับจำเลยก็ได้ซึ่งอาจกระทำโดยการใช้อุปกรณ์บันทึกเสียง สื่อบันทึกอิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีอื่นตามที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา และจะให้สอบถามผ่านนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลอื่นที่พยานไว้วางใจด้วยก็ได้

ในการสืบพยาน ให้มีการบันทึกคำเบิกความพยานโดยใช้วิธีการบันทึกลงในวัสดุ ซึ่งสามารถถ่ายทอดออกเป็นภาพและเสียงซึ่งสามารถตรวจสอบถึงความถูกต้องของการบันทึกได้ และให้ศาลอุทธรณ์ศาลฎีกาใช้การบันทึกดังกล่าวประกอบการพิจารณาคดีด้วย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาตามวรรคสามและวรรคสี่ เมื่อได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้”.

หรือถูกคุกคาม ขู่เข็ญ หรือได้รับผลประโยชน์ เป็นเหตุให้คดีขาดหลักฐาน ทำให้ศาลต้องพิพากษายกฟ้อง เกิดความเสียหายแก่คดี

ฉะนั้นจึงให้พนักงานสอบสวนและผู้เกี่ยวข้องรับผิดชอบ ถ้อยปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) เมื่อเห็นว่าพยานสำคัญที่จะต้องไปเบิกความขึ้นศาลบางคนอาจจะบิดพลิ้วไม่ไปเบิกความขึ้นศาล พนักงานสอบสวนต้องพยายามหาเวลาไปพบพยานยังสถานที่อยู่หรือที่ทำงานให้ได้ โดยให้ลงบันทึกประจำวันเป็นหลักฐานทั้งไปและกลับทุกครั้ง และขอความร่วมมือพยานให้ไปเบิกความต่อศาลทบทวนเหตุการณ์ตามที่พยานให้การไว้ สังเกตท่าทีของพยาน และสดับรับฟังความรู้สึกของพยาน หากปรากฏหลักฐานที่พอจะเห็นพยานหาทางบิดพลิ้ว ไม่ไปเบิกความขึ้นศาลให้พนักงานสอบสวนรีบรายงานเสนอตามลำดับชั้นถึงผู้บังคับการ สำหรับในเขตกรุงเทพมหานคร และถึงผู้กำกับ การตำรวจภูธรจังหวัด สำหรับในเขตจังหวัดอื่น เพื่อพิจารณาสั่งการต่อไป

(2) ถ้าผู้เสียหายหรือพยานเป็นคนยากจนขัดสน สมควรจะอนุเคราะห์ให้ได้รับเงินค่าพาหนะหรือเบี้ยเลี้ยงหรือทั้งสองอย่าง ก็ให้พนักงานสอบสวนรับรองความยากจนขัดสนของผู้เสียหายหรือพยานไปยังพนักงานอัยการ เพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

ข้อ 256 การป้องกันพยาน พยานสำคัญในคดีอาญาบางคดี มีความจำเป็นและสมควรต้องจัดการให้มี การป้องกัน คือ

(1) พยานนั้นเป็นพยานสำคัญในคดี และ

(2) พยานเป็นผู้ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือตามทางสืบสวนมีเหตุน่าเชื่อว่า ถ้าปล่อย ให้พยานอยู่ในที่เดิมแล้ว จะเกิดอันตรายก่อนที่พยานจะเข้าไปเบิกความก็ได้ หรือปรากฏว่ามีการ ดำเนินการจะให้พยานหลบหนีไปก็ดี

เมื่อได้รับคำสั่งจากผู้บังคับการหรือหัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัด ให้จัดการป้องกันพยานแล้ว ให้พนักงานสอบสวนที่มีตำแหน่งตั้งแต่สารวัตรขึ้นไปอธิบายความประสงค์ให้พยานทราบ เมื่อพยานตกลง ให้ทำเป็นบันทึกความสมัครใจ โดยลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน และให้จัดสถานที่ ให้พยานอาศัยชั่วคราว หากพยานมีความจำเป็นจะไปที่ใดก็ให้ไปได้โดยแจ้งให้เจ้าพนักงานตำรวจทราบก่อน แล้วอยู่ในดุลพินิจของหัวหน้าพนักงานสอบสวนที่จะพิจารณาหาทางป้องกันพยานด้วยดี

ถ้าฟ้องคดีต่อศาลแล้ว และผู้ที่จะต้องรับผิดชอบเห็นว่า ต่อไปจะเป็นการยากที่จะนำพยาน สำคัญมาเบิกความขึ้นศาล เพราะพยานนั้นเป็นผู้ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือน่ากลัวว่าจะเกิดอันตราย เพราะถูกคุกคาม ขู่เข็ญ หรือจะเป็นเพราะมีเหตุเชื่อว่าพยานนั้นจงใจหลบหนีหรือหลีกเลี่ยงการมา

เบิกความในชั้นศาลด้วยเหตุอื่น ๆ ให้ผู้ที่จะต้องรับผิดชอบแจ้งเหตุดังกล่าวให้พนักงานอัยการทราบ เพื่อขอสืบพยานปากนั้นโดยเร็ว

การกำหนดระเบียบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีลักษณะเป็นแนวทางเพื่อให้ พนักงานสอบสวนรักษาพยานไว้ด้วยการให้ติดตามสอดส่อง เพื่อความแน่นอนเกี่ยวกับที่อยู่ของพยานและ หมั่นพบปะให้พยานได้ทบทวนเหตุการณ์ ตลอดจนพิจารณาดำเนินการให้ความช่วยเหลือแก่พยานที่เป็นคนยากจนขัดสน รวมถึงการจัดให้มีการคุ้มครองพยานสำคัญที่ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือมีเหตุ น่าเชื่อว่าพยานจะไม่ได้ได้รับความปลอดภัย โดยต้องให้พยานสมัครใจก่อนทำการป้องกันพยาน ระเบียบดังกล่าวจึงเป็นการกำหนดหน้าที่ของพนักงานสอบสวนให้ดำเนินการเกี่ยวกับพยานในคดีอาญาที่ พนักงานสอบสวนรับผิดชอบให้ได้ตัวไปเบิกความในชั้นศาล แต่ไม่มีวัตถุประสงค์คุ้มครองให้พยาน ได้รับความตอบแทนภายหลังการเบิกความต่อศาลเสร็จสิ้นแล้ว และต่อมาเมื่อมีการบังคับใช้ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 การคุ้มครองพยานในคดีอาญาได้ครอบคลุมถึง การป้องกันพยาน ตามข้อ 256 ของระเบียบนี้ เจ้าพนักงานตำรวจจึงต้องดำเนินการคุ้มครองพยานตาม กฎหมายและระเบียบที่ออกโดย พระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2546

2) ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยกำหนดแนวปฏิบัติการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548

สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้กำหนดระเบียบโดยอาศัยมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติ คุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ให้อำนาจผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ กำหนดระเบียบในการแจ้ง และวิธีการที่เจ้าพนักงานตำรวจจะให้ความคุ้มครองแก่พยานตามคำขอและการสิ้นสุดลง ซึ่งการ คุ้มครองพยาน เพื่อให้การคุ้มครองพยานในคดีอาญาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ดังต่อไปนี้

(1) คำจำกัดความเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน

ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยกำหนดแนวปฏิบัติการคุ้มครองพยาน ในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ข้อ 3 ได้ให้คำจำกัดความคำที่สำคัญ ได้แก่ “การให้ความคุ้มครองพยาน” ว่า หมายรวมถึง การคุ้มครองรักษาความปลอดภัยแก่พยานมิให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของพยาน รวมทั้งบุคคลตามมาตรา 7 แห่ง พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

การให้ความคุ้มครองพยานตามระเบียบนี้ จึงมีแนวทางการรักษาความปลอดภัยให้แก่ พยานเกี่ยวกับความไม่ปลอดภัยที่จะเกิดกับชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิ อย่างหนึ่งอย่างใด

(2) วิธีการให้ความคุ้มครองความปลอดภัย

ข้อ 4 กำหนดว่า “การให้ความคุ้มครองความปลอดภัยให้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(1) จัดเจ้าหน้าที่ตำรวจไปให้ความปลอดภัยแก่พยาน

(2) การจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย

(3) การปกปิดมิให้มีการเปิดเผยถึงการคุ้มครองพยาน รวมทั้งชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้ตามความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของพยาน และลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต้องได้รับความยินยอมจากพยานหรือ บุคคลตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เป็นหนังสือลงลายมือชื่อเป็นสำคัญ

การให้ความคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานตามระเบียบนี้ จึงมีวิธีการที่กำหนดเป็นแนวทางให้จัดเจ้าหน้าที่ตำรวจไปให้ความปลอดภัย การจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ ที่ปลอดภัย รวมถึงการปกปิดข้อมูลเป็นความลับ และการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ต้องได้รับความยินยอมจากพยานหรือ บุคคลอื่นที่เจ้าหน้าที่ให้ความคุ้มครองพร้อมกับพยานด้วย โดยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ได้ใช้อำนาจตามระเบียบ ข้อ 9 ออกกำหนดแนวทางปฏิบัติในการคุ้มครองพยานในคดีอาญา กำหนดประเภทคดีอาญาที่จะให้ความคุ้มครอง ผู้มีอำนาจอนุมัติ ผู้มีหน้าที่ให้ความคุ้มครองแบบคำร้องขอรับการคุ้มครอง ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยานไว้อีกส่วนหนึ่ง เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินการ

(3) การยกเลิกการให้ความคุ้มครองพยาน

ข้อ 8 กำหนดว่า “การยกเลิกการให้ความคุ้มครองพยานสิ้นสุดลงเมื่อมีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) เมื่อพยานถึงแก่ความตาย

(2) พยานร้องขอ หรือไม่ให้ความยินยอมหลังจากที่ได้รับความสะดวกแล้ว

(3) พยานไม่ให้ความร่วมมือในการคุ้มครอง ซึ่งอาจเป็นสาเหตุทำให้พยานไม่ได้รับความปลอดภัยได้

(4) พุทธิการณ์เกี่ยวกับความปลอดภัยของพยานเปลี่ยนแปลงไป เช่น ผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญาซึ่งพยานต้องไปให้ถ้อยคำถึงแก่ความตาย หรือมีการนำสืบพยานในชั้นศาลเสร็จสิ้นแล้ว เป็นต้น

(5) พยานไม่ยอมให้การเป็นพยาน โดยไม่มีเหตุอันควร

(6) เมื่อมีหลักฐานแน่ชัดว่าพยานได้ให้การอันเป็นเท็จ

การยกเลิกการคุ้มครองพยานตามระเบียบนี้ได้กำหนดให้การคุ้มครองพยานสิ้นสุดลงเมื่อมีเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งตาม (1) – (6)

3) หนังสือกำหนดแนวทางปฏิบัติในการคุ้มครองพยานในคดีอาญาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ออกกำหนดแนวทางปฏิบัติในการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามหนังสือ ที่ 0031.212/0016 ลงวันที่ 3 มีนาคม 2552 โดยอาศัยอำนาจตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยกำหนดแนวปฏิบัติการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548 กำหนดแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับ ประเภทคดีอาญาที่จะให้ความคุ้มครอง ผู้มีอำนาจอนุมัติการคุ้มครองพยานผู้มีหน้าที่ให้ความคุ้มครองพยาน แบบคำร้องขอรับการคุ้มครอง การจ่ายค่าตอบแทนพยานที่ได้มาให้ข้อเท็จจริงในชั้นสอบสวน ค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยาน การจ่ายค่าตอบแทนกรณีเกิดความเสียหายแก่พยาน ตลอดจนการควบคุมกำกับดูแลภายใน เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินการคุ้มครองพยาน ซึ่งจะได้อธิบายในส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องการศึกษา ดังต่อไปนี้

(1) ประเภทของคดีอาญาที่พยานมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง

ข้อ 1 กำหนดว่า “คดีอาญาที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัยซึ่งจะให้ความคุ้มครองพยานได้แก่

1.1 คดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป

1.2 คดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำตั้งแต่สามปีขึ้นไป และผู้กระทำความผิดหรือผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยเป็นผู้มีอิทธิพลเกี่ยวกับคดีอาญาสิบห้าประเภทที่กำหนดไว้ท้ายหนังสือนี้ หรือ

1.3 คดีอาญาที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย แต่ไม่เข้าลักษณะตาม 1.1 และ 1.2 ให้รับรายงานต่อผู้บัญชาการหรือผู้รักษาราชการแทน เพื่อพิจารณาสั่งการโดยด่วน หากเห็นสมควรให้คุ้มครองพยานก็ให้ดำเนินการตามข้อ 2 ต่อไป”

สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้กำหนดคดีอาญาที่พยานอาจได้รับความคุ้มครองตามมาตรการทั่วไปออกตามอัตราโทษ สำหรับกรณีที่คดีอาญามีอัตราโทษไม่เข้าประเภทตามข้อ 1.1 และ 1.2 ได้กำหนดไว้ในข้อ 1.3 ให้เป็นอำนาจการพิจารณาสั่งการของผู้บัญชาการหรือผู้รักษาราชการแทน ซึ่งมีผลให้พยานในคดีอาญาทุกคนมีสิทธิได้รับการคุ้มครองเช่นเดียวกัน เพียงแต่พยานในคดีอาญา

ที่มีโทษจำคุกอย่างต่ำน้อยกว่าสามปี เมื่อขอรับการคุ้มครองจะต้องมีขั้นตอนการพิจารณาสั่งการว่าสมควรให้คุ้มครองพยานหรือไม่

(2) ผู้มีอำนาจอนุมัติการคุ้มครองพยาน

ข้อ 2 กำหนดว่า “ผู้มีอำนาจอนุมัติการคุ้มครองพยาน

2.1 พยานในคดีอาญาตามข้อ 1.1 และ ข้อ 1.2 ให้พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนหรือสอบสวนคดีอาญา ร่วมหารือกับผู้กำกับการหรือหัวหน้าสถานีตำรวจหรือผู้รักษาราชการแทน โดยให้ผู้กำกับการหรือหัวหน้าสถานีตำรวจหรือผู้รักษาราชการแทน ออกคำสั่งให้การคุ้มครองพยานเป็นระยะเวลาไม่เกินหกสิบวัน

2.2 หากมีความจำเป็นที่จะคุ้มครองพยานเกินกว่าหกสิบวันให้ผู้บังคับการหรือผู้รักษาราชการแทน เป็นผู้อนุมัติต่อไปได้อีกครั้งละไม่เกินเก้าสิบวัน แต่รวมระยะเวลาแล้วต้องไม่เกินหนึ่งปี นับแต่ผู้กำกับการหรือผู้รักษาราชการแทนได้อนุมัติการคุ้มครองพยาน

2.3 หากมีความจำเป็นต้องให้ความคุ้มครองพยานเกินกว่าหนึ่งปีให้ขออนุมัติต่อผู้บัญชาการหรือผู้รักษาราชการแทน

การขออนุมัติตาม 2.2 และ 2.3 ให้รายงานเหตุผลความจำเป็นพร้อมผลการดำเนินการคดีอาญาประกอบการขออนุมัติ และเมื่อได้รับอนุมัติให้คุ้มครองพยานหรือยกเลิกการคุ้มครองพยานรายใดให้ผู้ขออนุมัติรายงานผลการดำเนินการให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติทราบ

2.4 สำหรับกรณีที่ยานร้องขอหรือพนักงานสอบสวนเห็นว่า ควรให้ความคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ให้ดำเนินการตามข้อ 2.1- 2.3 ไปพลางก่อน แล้วให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบรายงานตามลำดับชั้นถึงผู้บัญชาการเพื่อขออนุมัติต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และให้รายงานผลการดำเนินการให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติทราบ

2.5 ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนเพื่อการคุ้มครองพยาน ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการขออนุมัติให้ความคุ้มครองพยานทางโทรศัพท์ โทรสาร หรือเครื่องมือสื่อสารอื่นใดก็ได้ แล้วรายงานเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึงผู้มีอำนาจอนุมัติ

ข้อ 3 กำหนดว่า “เมื่อผู้มีอำนาจอนุมัติตามข้อ 2 ได้อนุมัติการคุ้มครองพยานให้รับดำเนินการคุ้มครองพยานทันที และให้ผู้คุ้มครองพยานแจ้งผู้รับการคุ้มครองพยานทราบโดยเร็ว”

การกำหนดให้ผู้มีอำนาจอนุมัติการคุ้มครองหกสิบวันในครั้งแรกเป็นผู้บังคับบัญชาในระดับ ผู้กำกับการ หรือหัวหน้าสถานีตำรวจหรือผู้รักษาราชการแทนเป็นผู้ออกคำสั่งให้คุ้มครองพยาน

เป็นมอบหมายให้อำนาจกับหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดกับพยานเนื่องจากหน่วยงานดังกล่าวจะทราบถึงข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ความไม่ปลอดภัยของพยาน โดยตรงและสามารถดำเนินการคุ้มครองพยานได้อย่างรวดเร็ว กรณีที่มีความจำเป็นที่จะคุ้มครองพยานในระยะเวลาต่อมาจึงได้มอบหมายให้ผู้บังคับบัญชาในระดับสูงขึ้นพิจารณาอนุมัติ เป็นการเพิ่มขึ้นตอนให้เกิดการควบคุมตรวจสอบในระดับที่สูงขึ้น

(3) ผู้มีหน้าที่ให้ความคุ้มครองพยาน

ข้อ 4 กำหนดว่า “ผู้มีหน้าที่ให้ความคุ้มครองพยาน

4.1 ให้หัวหน้าสถานีตำรวจที่รับผิดชอบคดีอาญาที่มีการร้องขอให้ให้ความคุ้มครองพยานจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจไปให้ความคุ้มครอง ณ สถานที่ที่พยานอยู่หรือสถานที่อื่นใดที่เห็นสมควร

กรณีพยานมีที่อยู่หรือพักอาศัยอยู่นอกเขตพื้นที่รับผิดชอบ ให้หัวหน้า สถานีตำรวจที่รับผิดชอบพื้นที่ที่พยานอยู่หรือพักอาศัย จัดเจ้าหน้าที่ตำรวจไปให้ความคุ้มครองแก่พยาน เมื่อมีการร้องขอจากหัวหน้าสถานีตำรวจที่รับผิดชอบในคดีอาญาที่ต้องให้ความคุ้มครองพยาน

หากกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่เพียงพอในการคุ้มครองพยานให้รายงานเหตุผลและความจำเป็นให้ผู้บังคับการทราบ และให้ผู้บังคับการใช้ดุลยพินิจในการจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อคุ้มครองพยานดังกล่าว หรืออาจร้องขอต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติสั่งให้หน่วยงานหนึ่งหน่วยงานใดเป็นหน่วยงานกลางสำหรับทำหน้าที่คุ้มครองพยานก็ได้

ในกรณีจำเป็นหรือพิจารณาแล้วเห็นว่า หากพยานพักอาศัยอยู่ที่ที่พักอาศัยของตนเองอาจไม่ได้รับความปลอดภัย ก็ให้จัดสถานที่ที่ปลอดภัยให้พยานอยู่ก็ได้

4.2 กรณีที่หน่วยงานที่ต้องการให้ความคุ้มครองพยาน ไม่ได้เป็นสถานีตำรวจภูธรหรือสถานีตำรวจนครบาล ให้หัวหน้าหน่วยงานพิจารณาจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจที่สังกัดในหน่วยงานนั้นไปคุ้มครองพยานหรืออาจดำเนินการตามข้อ 4.1 วรรคสอง ก็ได้ โดยให้คำนึงถึงพฤติการณ์ทางคดีและความผิดที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ

4.3 ในกรณีที่หน่วยงานอื่นนอกสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ร้องขอให้คุ้มครองพยานให้ส่งเรื่องให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ตามข้อ 2 ดำเนินการต่อไป

สำหรับกรณีที่หน่วยงานอื่นนอกสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือพยานร้องขอให้คุ้มครองพยานโดยระบุหน่วยงานในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่อยู่นอกเขตอำนาจ สั่งการของผู้บัญชาการ ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นผู้พิจารณามอบหมายโดยให้คำนึงถึงพฤติการณ์ทางคดีและความผิดที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ”

หัวหน้าสถานีตำรวจที่รับผิดชอบคดีอาญา เป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการคุ้มครองพยาน แต่กรณีที่พยานพักอาศัยอยู่นอกพื้นที่รับผิดชอบดังกล่าว จะให้หัวหน้าสถานีตำรวจที่รับผิดชอบพื้นที่ที่พยานพักอาศัยอยู่จัดเจ้าหน้าที่ไปให้ความคุ้มครอง เห็นได้ว่าสถานีตำรวจที่รับผิดชอบคดีอาญามีอำนาจหน้าที่เพิ่มเติมจากการดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา เมื่อมีการร้องขอให้คุ้มครองพยาน หรือเห็นสมควรและได้จัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครอง

3.3 ตารางเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย

ประเด็นปัญหา	สหรัฐอเมริกา	ออสเตรเลีย	เยอรมนี	ประเทศไทย
1. ปัญหาการปฏิบัติเกี่ยวกับแนวทางในการคุ้มครองพยานในคดีอาญา	กฎหมายได้ให้อำนาจและหน้าที่แก่พนักงานอัยการของรัฐที่จะต้องจัดให้มีการคุ้มครองความปลอดภัยทางกายภาพของพยานและบุคคลในครอบครัว	กำหนดให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติออสเตรเลีย (The Commissioner of the Australian Federal Police) เป็นผู้รักษาการตามโครงการคุ้มครองพยาน	ไม่มีบทบัญญัติเฉพาะเพื่อคุ้มครองพยาน แต่ก็มีมาตรการคุ้มครองพยานปรากฏอยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยมีกฎหมายตำรวจเป็นมาตรการเสริม	กำหนดหลักเกณฑ์เรื่องการคุ้มครองพยานไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546
2. ปัญหาการคุ้มครองพยาน	กำหนดความรับผิดชอบทางอาญาของการกระทำความผิดที่มีลักษณะเป็นการข่มขู่ การคุกคาม การรบกวน การทำร้ายร่างกาย รวมถึงการแก้แค้นกับพยานบุคคลภายหลัง	การคุ้มครองพยานในเครือรัฐออสเตรเลียไม่เพียงแต่จะให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงหน่วยงานทางฝ่ายปกครองอื่นๆ อีก	กำหนดให้การระบุดัวพยานเป็นความลับ หากการเปิดเผยนั้นอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อพยานทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย หรือเสรีภาพ รวมทั้ง	ยังขาดความสมบูรณ์ในกรณีประเด็นเรื่องความจำเป็น

ประเด็นปัญหา	สหรัฐอเมริกา	ออสเตรเลีย	เยอรมนี	ประเทศไทย
	จากการให้การในชั้นพิจารณาคดีของศาล	คอยประสานงานกันเพื่อที่จะทำโปรแกรมคุ้มครองพยานนั้นสามารถดำเนินไปได้ด้วยดี	เอกสารต่าง ๆ ที่สามารถยืนยันตัวบุคคลได้ก็จะถูกเก็บเป็นความลับเช่นกัน	
3. ปัญหาการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ	มาตรการทางอาญาในลักษณะการให้ความคุ้มครองพยานบุคคลในส่วนของความปลอดภัยและสวัสดิภาพ ซึ่งจัดเป็นความผิดเกี่ยวกับการขัดขวางกระบวนการยุติธรรม	ให้มีหน่วยงานทางฝ่ายปกครองอื่น ๆ อีก คอยประสานงานกันเพื่อที่จะทำโปรแกรมคุ้มครองพยานนั้นสามารถดำเนินไปได้ด้วยดี	ได้นำมาใช้เสริมมาตรการที่ปรากฏตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเนื่องจากมาตรการตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาครอบคลุมในช่วงที่มีกระบวนการพิจารณาคดีอาญาเท่านั้นและไม่ครอบคลุมในช่วงก่อนและหลังกระบวนการพิจารณาคดีอาญา	กฎหมายเปิดช่องไว้ให้สำนักงานคุ้มครองพยานสามารถใช้ดุลพินิจสั่งให้คุ้มครองพยานในคดีนี้ได้ ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดการใช้อำนาจในทางที่มิชอบได้
4. ปัญหาค่าตอบแทน	กำหนดให้มีกองทุนเงินทดแทนสำหรับผู้เคราะห์ร้าย	กำหนดให้มีกองทุนเงินทดแทนสำหรับผู้เคราะห์ร้ายเหมือนกันดังเช่นสหรัฐอเมริกา	กำหนดให้มีกองทุนเงินทดแทนสำหรับผู้เคราะห์ร้ายเหมือนกันเช่นสหรัฐอเมริกา	ไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการกำหนดในเรื่องของอัตราค่าตอบแทน